

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK füzetek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület
havonta megjelenő kiadványa

VII. évfolyam 77-78. szám

2003. július-augusztus

„Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék,,”
(Vörösmarty Mihály)

A Fővárosi Örmény Klub minden hónap 3. csütörtökén 17 órakor
- hívottan és hívatlanul –
- mindenkit szeretettel vár a
Budapest, V. Semmelweis utca 1-3. I. emeleti zeneterembe

Lapunk az interneten: www.magy-orm.axelero.hu honlapon.

Elektronikus levélcímünk (E-mail): magyar.ormeny@axelero.hu

Elektronikus levélcímünk (E-mail): magyar.ormeny@mail.datanet.hu

Gondolatok az örmény liturgia nyomán

Július

„Te, aki karjaidat kitártad Teremtő módjára a csillagok fölé, erősítsd meg karjainkat is hatalmaddal, karjaid kitérésével légy mellettünk közbenjárónk.”

Megkezdődtek a nyári betakarítások, szükség van a tevékeny munkáskezerekre. Ábrázolják Isten teremtő kezét is: függőlegesen felfelé tartott tenyér. Régi jelkép az előre kinyújtott kéz: jószándék és nyitottság. Az örmény igen tevékeny nemzet. Fiai és leányai nagyon sokat alkottak az emberiség, az egész világ javára. Megérdemlik Isten áldó kezét maguk felett!

Augusztus

„A fejünket ékesítő korona takarja be a mi lelkünket is, erősítsd meg a mi karjainkat is hatalmaddal, karjaid kitérésével légy mellettünk közbenjárónk.”

A korona a dicsőséget és a beteljesedést is jelenti. Ez a hónap ünnepeivel különösen alkalmas ennek az érzékeltetésére.

Urunk színeváltozása megmutatta Jézus mennyei dicsőségét. Mária mennybevitelével végérvényesen az Ég Királynője lett. Szent István király napja pedig nemzeti ünnepünk. A szóhasználat szerint kétféle korona van. A fehér a dicsőségé, a piros a vértanúságé. A felsorolt ünnepek a fehérre példák, de ehhez sokszor a piros korona viselésével lehet eljutni. Ebből az örményeknek bőven kijutott.

Dr. Sasvári László

Helyesbítés

Előző, júniusi számunk 5. oldalán tévesen szerepelt a „Zakariás Péter, Gyergyószentmiklós” meghatározás, hiszen így kellett volna szólnia: ZAKARIÁS PÉTER, CSIKSZÉPVIZ. Az érintettől és Minden Olvasónktól szíves elnézést kér a szerkesztőség.

Utánnnyomás a Szabadság c. napilap július 7-i (hétfői) számából

A megmaradás isteni csoda

Örmény ünnepség Szamosújváron

Világosító Szent Gergely ünnepét ülték meg szombaton Szamosújváron a helyi, az ország különböző részeiből, Magyarországról és az Észak-Amerikából hazaérkezett örmények. A templomi megemlékezésen, az erdélyi örmény hagyományokat bemutató kiállításon, illetve az ezt követő szeretetvendégségen jelen volt dr. Jakubinyi György római katolikus érsek, dr. Issekutz Sarolta, az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület elnöke, Varujan Vosgian, a Romániai Örmények Egyesületének elnöke, Varujan Pampuccian, a román parlament örmény kisebbségi képviselője és számos más helyi közéleti személyiség.

A rendezvény templomi szertartással vette kezdetét. A szentmisét celebráló dr. Jakubinyi György érsek, a Romániai Örménykatolikus Egyházmegye püspöki rangú apostoli kormányzójának papi asszisztenciájában részt vett Geréb Péter beszercei főesperes, Jakab Gábor kerekdombi plébános és a szamosújvári örménykatolikus plébános, Szakács Endre.

Geréb Péter igehirdetésében az örmény nép és az örmény egyház nehéz évszázadairól, súlyos megpróbáltatásairól beszélt. Egy francia gondolkodót idézve mondotta: isteni csoda, hogy a nehéz megpróbáltatások ellenére az örmény, a zsidó vagy a magyar nép nem pusztult el. Ha e csodát keressük az örmények életében, akkor eljutunk Világosító Szent Gergely életútjához, személyes példájához, amivel fényt és megújulást hozott e nép számára. Nem véletlen, hogy az utókor a mai napig hálás e jeles egyházi személyiségnek: az örmények változatlan büszkeséggel ünneplik szerte a világon, így Szamosújváron is. Az igehirdető felidézte a múlt évszázad első nagy holokausztját is, amikor a törökök és a kurdok több mint 1,2 millió örményt pusztítottak el: a férfiakat leöldösték, a nőket és gyerekeket sivatagi éhhalálra ítélték.

A főesperes kitért Antal József néhai magyar miniszterelnök halálos ágyán elhangzott szavaira is: „Keresztény Magyarországot akarok!”. Mint fogalmazott, egy nép jövőjét meghatározó hasonló kívánság 1700 évvel ezelőtt hangzott el először Világosító Szent Gergely szájából. E szavak aktualitása napjainkban minden kornál időszerűbb, fogalmazott az igehirdető.

A templomi szertartás után került sor a város új képgalériájában megrendezett örmény kulturális kiállítás megnyitójára, ahol Szamosújvár örmény alkotóitól fennmaradt festmények, szobrok, kegytárgyak, korabeli könyvek, különféle nyomtatványok kerültek a közönség elé. A kiállítás anyagát először Kolozsváron mutatták be, és innen tért haza szülőhelyére, Szamosújvárra, ahogyan azt Nicolae Pop polgármester megfogalmazta. A kormánypárti előljáró beszédében nagyra értékelte az örmény lakosság hozzájárulását a város fejlődéséhez. Mint fogalmazott, itteni letelepedésük új kezdetet jelentett a város életében.

Dr. Jakubinyi György érsek a kiállítást méltató beszédében kitért arra, hogy a népi hovatarozás és a vallás elválaszthatatlan egymástól. Példák erre a kiállított képek, kegytárgyak, vagy a családi eseményekről készült korabeli felvételek, amelyek szinte kivétel nélkül a család életében bekövetkezett egyházi eseményekhez (kereszttség, házasság vagy más szertartásokhoz) kapcsolódnak. Ez mutatja a jövőt is számunkra, fogalmazott az érsek, aki beszédét magyarul és románul is elmondotta.

Sajnos sem a többségében román előadók, sem a szervezők nem gondoltak fordításra, pedig sok olyan magyarországi és hazai örménymagyar vendég is részt vett a rendezvényen, akik szívesen meghallgatták volna magyarul is az elhangzó beszédeket. A Romániai Örmények Szövetségének elnöke, Varujan Vosgian azonban továbbra sem nézi jó szemmel a „magyarörménykedést”, ami nem egy esetben konfliktusforrást jelentett az örmény szervezetek együttműködésében.

Varujan Vosgian a kiállítás megnyitón elhangzó beszédében némiképp a konszenzusra

törekedve, a közös múlt ápolását, a hagyományok megtartását hangsúlyozta. A történelemben visszakanyarodva az örmények 700 éves vándorlásáról szólt, akik befogadó országukban megtelepedve, mindenhol értéket alkottak, környezetüket felvirágoztatták. A megmaradás súlyos kihívásairól szólva elmondotta: európai szociológiai kutatások bizonyítják, hogy azok az emberek, akik elhagyják szülőföldjüket, és idegenben telepednek le, a második nemzedékbeli leszármazottaiknak csak kis százaléka őrzi meg anyanyelvét. A fejlődés információt hoz, de kultúrát nem. A megmaradáshoz a gyökerekből kell építkezni, ahogyan itt Szamosújváron is történik, fogalmazott a beszélő.

A rendezvényt követő ünnepi ebéden Örményország bukaresti nagykövetségének egyik munkatársa is köszöntötte a résztvevőket. A jelenlévők elénekelték az örmény, majd a székely himnuszt.

Makkay József

Pillanatképek dohogással

Hívó ember számára a szentmise egyszerre komoly, felemelő és lélekvidámító esemény. Így volt ez július 5-én Szamosújvárott is az örmény templomban, ahol Jakubinyi György gyulafehérvári érsek, örmény apostoli kormányzó celebrálta az ünnepi szentmisét. Világosító Szent Gergely ünnepére ellátogattak az erzsébetvárosi örmény plébánia képviselőitől az ottani templom gondját viselő idős hölgyek s ugyancsak jöttek Gyergyószentmiklósról is, méghozzá az ottani örmény templom kórusa. Ellátogattak Bukarestből románörmények is. Magyarországról egy egész autóbusszal érkeztek jónéhány budapesti kerületi örmény önkormányzat képviselői, a szegedi önkormányzat, számos taggal képviseltette magát a Fővárosi Örmény Önkormányzat, nemkülönben az országos örmény testület is. Útközben az autóbusszon békésen, vidáman, heveskedve, megértően folyt a beszélgetés és a sokféle tennivalóról a vita. A magyar szóba időnként örmény is keveredett, elsősorban Balabianian Hartioun képviselő úr jóvoltából.

A mise fényét emelte a gyergyóiak kiváló, csiszolt előadása, a saragán, valamint a Miatyánk, amelyet a kórus illendően, őseink örmény nyelvén énekelt. Áldozás alatt külön művészi élményben volt részünk. A kórusról ugyanis felhangzott, áradt és csillogott Kirkósa Júlia csodálatos hangja.

Ebéd után a plébánia kertjében a művésznőt is kamera elé állította a kolozsvári tévé stábja. Kirkósa Júlia utána keserűen jegyezte meg: - Interjú csinálnak velem s azt sem tudják, ki vagyok.

Ebéd... mint korábban is, a nagyszámú vendégseregére való tekintettel volt „felsőház” és „alsóház”, vagyis a VIP-sereg a plébánia termében ült asztalhoz, a többiek a vendégfogadásra berendezett, tágas pincében. Az ünnepség előkészítésében és lebonyolításában jeleskedő szamosújvári asszonyok kitettek magukért: ízekre és mennyiségre senkinek sem lehetett panasza. Külön meglepetés volt, hogy ezúttal nem egyszerűen hurutos levest kaptunk, hanem valódi ángádzsáburt. Képzem, mennyi munkába és időbe kerülhetett, amíg megbögyörgették az iszonyú mennyiségű „fület”.

Ebéd közben a „felsőház”-ból lelátogatott az érsek úr áldással.

Volt aztán más is, aki „alászállt”: Esztegár úr érdeklődött, hogy ízlik-e az étel s elégedett volt, hogy: - Összeszedtük a pénzt ehhez az ünnepséghez.

Csapatunk nem volt elégedett, mert legalább egy fél szóval szerette volna a nagytekintélyű Esztegár úrtól azt hallani, hogy „köszönjük”, miután a Fővárosi és az Országos Örmény Önkormányzat egyaránt jelentős összeg előzetes átutalásával járult hozzá a nap költségeihez. Ez a két magyarországi önkormányzati testület egyébként a szükségessé vált harangjátékra ugyancsak megszavazott és átutalt Szamosújvárra: a fővárosiak 100 ezer, míg az országos képviselőtestület 250 ezer forintot. Sajnos, erről szó sem esett, legalábbis az illetékes

szamosújvári szájakból nem.

De jó, hogy eszünkbe jut a méregdrága harangjáték! Bizonyosan nagyon szép és méltó, illetőleg reméljük, hogy az lesz. Mert amit hallottunk, az olyan volt, mint amikor egy amatőr magnós igyekszik a vonatzakatolást utánozni, ám lekeverni sem tudja, csak a magnószalagot vágja el egy ollóval...

De félre a tüskéssel, mert az ebéd végefelé megjelent az „alsóház”-ban Örményország bukaresti nagykövetségének munkatársa, aki angol nyelvű köszöntőjében elmondta, hogy sem románul, sem magyarul nem tud, de nagyszerűnek tartja, hogy ilyen sok örmény gyűlt össze a Szent Gergely napra.

És nehogy elfelejtsük; az EÖGYKE-terem (a pince egyik szárnyának közönsége) a pincében elnyert érseki áldástól megtáltosodva, miután a pince másik szárnyában elhangzott az örmény himnusz, deklaratív együttműködéssel elénekelte a székely himnuszt.

Erdélyi örmény közmondás

Ha minden vízbe beleköpködsz, honnan fogsz inni;
Theor ámen cseri mecs thékhnusz, ná uszkicz bi chémisz.

Utánnomás a Népszabadság július 9-i számából - részletek

Magyar tábornok, argentin nemzeti hős

Koszorúzás Czetz János óbudai emléktáblájánál

A szabadságharc legfiatalabb hadtestparancsnoka volt, Buenos Airesben már régen szobrot állítottak Czetz Jánosnak, s Budapesten is utca viseli nevét. Kellemes kertvárosi utca Óbudán. Erre jár a 42-es busz. Emléktáblája is van a tábornoknak a Mátyás király utca sarkán, az Ámor drinkbár falán. Itt tartottak koszorúzást tegnap, születésének 181. évfordulóján. Az argentin nagykövet, Emilio Horacio Solari helyezett el koszorút a tábla alatt, katonai díszőrség jelenlétében.

Czetz János katonai érdemeiről dr. Holló József vezérőrnagy, a Hadtörténeti Intézet és Múzeum főigazgatója beszélt. Felidézte az 1848-49-es szabadságharc ifjú tábornokának emlékét, aki a huszonnyolc éves Klapka mellett a magyar hadsereg legfiatalabb tábornoka volt a maga 27 esztendejével. Érdemei közé tartozik a többi közt Kolozsvár visszafoglalása 1849-ben. Bem később ideiglenesen rábízta az erdélyi hadtest irányítását. Amikor azonban Czetz Nagyszebenben lezuhant a lováról, annyira megsérült, hogy nem tudott tovább szolgálni. Betegen érte meg a szabadságharc végét. Egy ideig bujkált, majd elhagyta az országot. Ő volt az első, aki megírta a magyar függetlenségi háború erdélyi harcainak történetét, könyve 1850-ben jelent meg Hamburgban. Élt Párizsban, Törökországban, Svájcban, vasútépítéseken dolgozott térképész mérnökként. Sevillában házasodott meg 1859-ben, argentin nőt vett feleségül. Néhány hónappal később már az olaszországi magyar légió alapításában tevékenykedett. „Ez volt az utolsó magyar erőfeszítés, amelynek mindent feláldoztam” - írta, de hamar belátta, hogy a magyar ügy a nagyhatalmak játékának eszköze. Ezek után 1860-ban elhagyta Európát, felesége hazájába távozott, és ott sokat tett Argentínáért is.

Ő alapította 1870-ben az argentin katonai akadémiát, melynek huszonöt éven át, nyugdíjazásáig igazgatója volt. Emellett az argentin katonai térképészeti intézet alapítása is az ő nevéhez fűződik. Egy ezredesi hadmérnöki csoport vezetőjeként feltérképezte az ország Paraguayjal és Brazíliával határos vidékét. Felállított egy műszaki alakulatot is, amely máig az általa tervezett egyenruhát viseli. /.../

Czetz Jánost nemcsak a magyarok és az argentinok érzik magukénak, hanem az örmények is. A koszorúzáson Issekutz Sarolta az örmény kisebbség nevében mondta el, hogy a tábornok szamosújvári örmény kereskedőcsalád sarja volt, s leszármazottja Vártán Mamikonjan hadvezérnek. A tábornoknak utódai nem maradtak, de mégis voltak koszorúzók a család nevében is. Édesanyja családjának, a Betegh-familiának leszármazottai. Tőlük tudtuk meg, hogy Czetz Buenos Aires-i sírjára szülőfalujából, az erdélyi Gidófalváról is küldtek néhány marék földet.

CS. L.

Elhangzott Budán, 2003. július 8-án Czetz János tábornok emléktáblájánál:

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Köztudott, hogy a nemzeti újjászületést eredményező, mámorosan gyönyörű 1848-as tavasz a fiatal Magyarország műve volt. Az már kevésbé köztudott, hogy az erőfeszítéssel teli és szabadságharcba forduló 1848-as őszön is ott van a kor fiatalságának a keze nyoma, ahogy a további folytatásban is. 1848. őszére ugyanis elfogytak a vezérek, a tábornokok, sőt még a törzstisztek java része is. Ki meggyőződése miatt, ki gyávaságból, ki pedig szakértelem híján megriadva a feladat komolyságától lépett le posztjáról. S a helyükbe léptek ismeretlen fiatalok, akik hónapok alatt tüneményes pályát futnak majd be. A 30 éves Görgei Artúr tábornokként a legfontosabb, a főhadiszíntéren harcoló hadtest parancsnoka lett. A 28 éves Klapka György vezérkari őrnagyként a bánáti hadtest tábornoki főnöke, haditerveik kidolgozója lett. S a legfiatalabb köztük Czetz János, akiből 1849 tavaszára lett szabadságharcunk legifjabb tábornoka, ragyogó szimbóluma a harctérre kényszerült és ott is helytálló márciusi ifjúságnak. Pedig kutya kemény dolguk volt, s talán leginkább Czetz Jánosnak, ennek a vékonydongájú, sokat betegeskedő, 26 éves vezérkari őrnagynak, a hadügyminiszter illetve a kormány mellé rendelt, mély elméleti tudású fiatal szakembernek. A válságos helyzetbe jutott erdélyi haderő tábornoki főnökeként érkezett Kolozsvárra, és „1848 csodáknak éve” egyik legnagyobb csodája bekövetkezett. Mert csoda segítsége kellett az ott lévők szerint ahhoz a munkához: újjászervezni egy szétvert, szétzüllött haderőt Erdély és az anyaország határvidékén, a hegyek között.

Feladatának emberül megfelelt, s Bem már egy támadásra felkészített és átcsoportosított haderőt talált decemberi érkezésekor, amellyel - alapvetően Czetz hadműveleti tervét végrehajtva - kivívhatta a honvédsereg első jelentős sikerét: felszabadította Kolozsvárt. Czetz János ettől kezdve Bem legfontosabb segítőtársa volt Erdélyben, a tábornok főnökeként és önálló parancsnokként egyaránt.

Higgadtsága, körültekintése, helyismerete (a Székelyföldön született és Erdélyben töltötte katonai szolgálata jelentős részét), valamint nem utolsósorban a bécsújvári katonai akadémián szerzett szakképzettsége révén nem egy esetben jelentett a válságos helyzetben Bem számára pótolhatatlan segítséget a további harcok során. Nem véletlen, hogy Bem Czetz Jánost jelölte utódjául az erdélyi haderő élére, amikor a győztes hadjárat befejeztével 1849 áprilisában a Temesközbe indult. A honvédsereg legfiatalabb tábornokának azonban nem adatott meg, hogy hadvezéri adottságairól is számot adhasson. 1849. május 1-én Nagyszebenben lováról lezuhanva súlyos balesetet szenvedett, ami lehetetlenné tette szolgálatát a szabadságharc hátralévő idejében.

1849 augusztus végétől ismerős és ismeretlen hazafiak bújtatták, novemberben sikerült Bécsen keresztül elmenekülnie a megtorlás alá vetett Magyarországról. Soha többé nem látta szülőföldjét. Míg emigráns társai közül sokakat letargiába űzött a helyzet, Czetz mindig megtalálta a kiutat. Ha semmi esély nem mutatkozott az új szabadságharc szervezésére, tisztos polgári kereset után nézett. Ő az első, aki könyvet jelentetett meg a magyar

szabadságharcról, 1850. júniusában, Hamburgban németül. Később a Horváth Mihály által a szabadságharcról írott nagy összefoglaló munka elkészült részeit fordította franciára. Ha az emigráció köreiből nem talált munkalehetőséget, akkor nyelvoktatást vállalt, s a katonai akadémián szerzett műszaki, valamint a császári-királyi vezérkar mellett működő Katonai Földrajzi Intézetben szerzett térképészeti ismereteit kamatoztatta. A hatalmas lendülettel folyó vasútépítkezések tervező munkáiban vett részt. 1859 márciusában kötött házasságot Sevillában, de két hónap múlva már Itáliában van, hogy talán a legtevékenyebb szervezője legyen az új szabadságharcra készülő itáliai magyar légióknak. „Ez volt az utolsó nemzeti erőfeszítés, amelynek mindent feláldoztam” mondotta később. Átlátta, hogy a magyar emigráció a nagyhatalmak játékszerévé vált, s csak eszközként használják Ausztria sakkban tartására, de tényleges segítséget a magyar függetlenség kivívásához nem nyújtanak. Ehhez asszisztálni Csetz nem volt hajlandó, inkább új életet kezdett Argentínában, felesége, a gyönyörű fekete rózsás, Basilia Ortiz de Rosas hazájában.

Harmincnyolc éves volt és úgy tűnt számára, hogy eddigi élete, amelynek során figyelemre méltó karriert ért el, tovább nem folytatható. Csetz élete hosszabbik, második felében egy újabb karriert épített fel. Argentínát is hazájának tekintette, hűen és legjobb tudása szerint szolgált. A haza szolgálatára felesküdt tiszteket nevelt a távoli Magyarországról odaszakadt szabadsághősök az általa alapított katonai akadémia élén. Bár nem politizált, a változékony argentin belpolitika hullámverése többször is kimozdította pozíciójából. Amikor a hadsereg nem tartott igényt szolgálataira, a polgári életben is megtalálta feladatát és ott is sikeresnek bizonyult térképészként, földmérőként, vasútépítőként egyaránt.

Emlékezzünk együtt egy nagyszerű magyar tábornokra, akit Argentína is saját fiaként tisztelt.

Dr. Holló József Ferenc vezérőrnagy
a hadtudomány kandidátusa
a Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum főigazgatója

Hittel és tűzzománccal

Kátai Mihály kiállítása a Rózsakert Bevásárlóközpont
Bécsi Kávéházában, 2003. május 29.

Szavakkal, röviden talán nehezen megragadható és jellemezhető égi és földi tartományba léptünk mindannyian, akik a tűzzománc doyenjének, Kátai Mihálynak korábbi és újabb képeiből élénk tárt dekoratív, ugyanakkor gondolatgazdag összeállítást megtekintettük. Egy kicsiny szeletet a nagy egészről.

A bámulatraméltó képzelőerőből, tehetségéből és hittel vallott hagyománytiszteletből táplálkozó, szinte boszorkányos mesterségbeli felkészültséggel rendelkező, műfajteremtő alkotó hívott minket birodalmába egy rövid sétára. Noha a bemutatott művek keltette szertartás-élmény hangulatát zavarta, hogy a Bécsi Kávézó most éppen a kiállító terem szerepét töltötte be, amivel érzéketlenül beleszólt a beavatott látogatók szemlélődésébe. Mégis várt örömmel, befogadó szívvel és értelemmel fedeztük fel ismét a mestert, aki éveken át hallgatott.

Történt ugyanis, hogy az 1970-es és 80-as évek köztéri munkái, kiállításai, emlékezetes szereplései után - politikai megfontolásból - Kátai Mihály elfordult a nyilvánosságtól. A kortárs magyar zománcművészet legnagyobb hatású egyénisége a kecskeméti Nemzetközi Zománcművészeti Alkotótelep megalapítója és alapítója, 1975-1987 között művészeti vezetője azonban e félárnyékban töltött időszakban sem tétlenkedik, hanem tovább gazdagítja

életművét. A kemény tűzzománc mellett a puha anyagot úgyszintén szóra bírja, ennek tanúságául születnek olaj- és akvarellfestményei. Varázsos tűz-színei felveszik e technikák sajátosságait, hogy így kiteljesedve meséljenek a mediterrán szellemről, mítoszokról, olykor némi frivolitást cseppentve beléjük. Áttételekkel átszőtt, ám érthető képi nyelven, a benne lüktető mediterrán érzéssel átítatva közvetíti mondandóját. A tárlaton új oldaláról megismert festő e mediterrán állapot ígézetében fog ecsetet. A művész szándékát tolmácsoló festék színekkel, formákkal, hol finomabban, hol hatásosabban a mitikusban is felfedi a földi érzékiség kitáruló és rejtett természetét: Ninfa dell'Estate, Bambino Principade, Erosz és Psziché.

A tűzzománc-művész saját megfogalmazása szerint a világmindenség tágasabb térségei felé tájékozódik, miközben materiális támpontokat keres. Így kíván rezonálni a külvilág és az ember mikrokozmoszána kapcsolatára.

A lét örök körforgását megjelenítve, szüntelen burjánzásban törnek elő ősi, szép zománc-mondatai, kezdet-himnuszai, teremtés-himnuszai, élet-himnuszai. Hagyományféltés, művészi ösztön, kifejezésvágy együttesen bábáskodnak műveinek létrejötténél. Kátai Mihály az ősei és a maga számára, számunkra újraképzeli a magyar ősemlékezést. Birtokosa és örököse egyetemes kultúránknak, tűzzománcban és írásaiban hirdeti mondanivalóját.

„Mindent felszabadító szellemi áradást jelentett a fölismerés, a mélyben élő kultúrák azonossága, a változó felszín mesterséges időrendszere mögött élő, egyetemes emberi kultúra napfényre robbanása. A titkon szeretett, vágyott, múltba süllyedt, magas kultúrák nem haltak meg, a népművészetekben éltek tovább... mindez ott élt és szunnyadt az «életfa» gyökereiben, fába, bőrbe, agyagba öltözve, dalba, táncba rejtve, rögzítve, hogy felszínre törhessen, ha eljön az ideje.”

Ő harmóniát talál és teremt évezredek eszményeivel. Művészetének érzelmi gazdagsága erős értelmi töltéssel párosul. Sajátságos formai és eszmei rend tereli képzeletét, szakmai és történelmi ismeretét.

Az organikus lét, őstartalom benső hangját kihallgatva Kátai Mihály keze nyomán Simon mágus szövegével érzékletessé válik a Világ születése, előtűnik a Táltos, Isten kardja, Angyalhierarchia, megjelenik Madonna ugartyúkokkal és Kecske a hegytetőn. A művész által használt jelek nem önkéntes alakulatok, hanem évezredek óta, javarészt azonos jelentéssel élő színek és formák, melyek nem változtak, mert a természet törvényei maguk is változatlanok.

Lebilincselően eredeti és sokszínű Kátai Mihály művészet. Olykor meghökkentő asszociációkkal is társított alkotásainak értéke, minősége nem tűri a hasonlítottatást, ugyanis csak önmagával, a magyar zománcművészetben teremtett, egyedülálló helyével mérhető.

Benedek Katalin

Utánnnyomás a Magyar Nemzet 2003. április 30-i számából

Elismerések a tánc világnapján

A Nemzeti Táncszínházban galaestet tartottak tegnap a tánc világnapja alkalmából, amelyen átadták a Magyar Táncművészek Szövetsége díjait. Az évad legjobb férfi táncosa Delbó Balázs, a Magyar Nemzeti Balett és Vámos László, a BM Duna Művészegyüttes tagja lett, ugyanezt a díjat a nők közül Bakos Gabriella, a Magyar Állami Népi Együttes és Krausz Aliz, a Bozsik Yvette Társulat művésze kapta. Az évad legjobb alkotójának járó elismerést Horváth Csabának (Közép-Európa Táncszínház), az idei életműdíjat pedig *Novák Ferenc* koreográfusnak, a Honvéd Együttes művészeti vezetőjének, valamint Seregi Lászlónak, a Magyar Nemzeti Balett vezető koreográfusának ítelték. Az évad legjobb végzős növendéke elismerésre Czár Gergelyt (Pécsi Művészeti Szakközépiskola) és Góbi Ritát (Magyar Táncművészeti Főiskola) találták érdemesnek. Az új alapítású Táncművészetért díjat Rossa

László zeneszerző, az Imre Zoltán Alapítvány díját pedig Csabai Attila, a Kompania művészeti vezetője, táncosa és koreográfusa nyerte.

Kiss Eszter Veronika

Klubest Lászlóffy Aladárral

Természetesen fokozott érdeklődéssel vártuk a június 19-re meghirdetett klubdélután, hiszen Lászlóffy Aladár kolozsvári Kossuth-díjas írónk igencsak meglepő címmel beharangozott előadására voltunk kíváncsiak. Az előadás címe: *Mellékhatások tekintetében kérdezze meg gyóntatóatyját és sírásóját...*

Az író így kezdte:

Hölgyeim és Uraim, drága örmény barátok és testvérek! Magyar barátok, testvérek, román barátok, testvérek, cseh barátok, testvérek, német barátok, testvérek! Tehát egy teljes internacionálé, hogy legalábbis ekörül ne maradjon tisztázatlan semmi, hogy mit takar ez a cím a mellékhatásokkal. A többi, igaz, mind tisztázatlan marad.

Meg vagyok győződve, hogy a főbb hatások tekintetében számunkra minden világos. Ezért próbáltam arra koncentrálni, hogy mellékhatások tekintetében mire számíthatunk, mert úgy tudom, hogy az utóbbi időben, akik meghalnak és akik születnek is, mind a fő hatásokra vannak felkészítve, azok iránti vegyértékeik, hajlamaik állnak készen, a mellékhatások - érdekes módon - ezek a mellékhatások sokszor gyilkosabbak maguknál a főhatásoknál.

Ma, miközben belelapoztam Dávid Katalin - szintén örmény vér csörgedez az ereiben - kiváló történész, művészettörténész új könyvébe, az első mondatot rögtön kipuskáztam belőle:

„A nyugati kultúra alapját képező Biblia a 20. század folyamán széles tömegek előtt vált ismeretlenné.”

Íme, nem is kell hangsúlyoznom a csodálatos iróniát, ami a változó alapokat, az értékrendek változását, vehemens változását bizonyítja.

Most nem abba mennék bele, hogy milyen az árfolyama a hitnek, a vallásnak, a transcendens dolgoknak, a konkrétumok, a materialista dolgok irányába.

Nem is tudom, ki mondta, de nagyon okosan mondta, hogy „egy zuhanó repülőgépen van a legkevésbé ateista.” Folytatnám inkább Dávid Katalin mondatát:

„A mögöttünk hagyott század drasztikus bizonyítékait adta annak, hogy egy meg nem értett szimbólum hogyan válhat ideológiai pusztítás eszközévé.”

Tulajdonképpen az ember valahol a direkt, értelmezhető világot össze is tévesztheti, de össze is keverheti és állandóan összeveti és szétválasztja a valóságtól.

Lászlóffy Aladár ezután a tőle megszokott, gazdag asszociációs tartalommal, gyakorta meglepő szókapcsolatok, mondjuk így: Lászlóffy-neologizmusok alkalmazásával folytatta előadását.

Az előadás lényege mi más is lehetett, mint magyarok és szomszédai, ezen belül magyarörmények és szomszédai kapcsolódásai a mindennapi életben, a kultúrában és általában a szellemi érintkezés bármely területén. Mit várhatunk s mit kell várnunk, mert bizonyosan és óhatatlanul eljön? Mit jelent és mit jelenthet az amúgyis megtépzott tudatunknak (társadalmi, nemzeti és egyéni tudatunknak egyaránt, bár különféle mértékben) a jelen és a közeljövő mindenféle alakulása?

Lászlóffy Aladár nem mond recepteket, nem hirdet megfellebbezhetetlen ítéleteket. Véleményt mond, rávilágít olyan összefüggésekre, amelyek nem föltétlenül szembeűnőek.

Az előbb említett Lászlóffy-neologizmusok egyébként a legkevésbé sem sorolhatók a „szójáték” kategóriába. Az író szótalálmányai, a néhol váratlanul egymás mellé kerülő hasonszavak egyrészt mind a magyar nyelv legmélyebb, egészséges sajátosságából fakadnak,

másrészt mindig vizsgálódó, kétkedő, töprengő megközelítés kifejezői. Semmi penésztudós homlokráncolás: a legmélyebben rejlő kétségeket az emberségbe vetett, keserűen mély hitre támaszkodva, „viccesen” fejezi ki. És mindig nagyon képszerű.

Ennek jó példája egy-egy, szinte röptiben odavetett megjegyzés: „...a két Káin, akik közül az egyiket Ábelnek tartjuk...”

Egy részletet idézünk az előadás második feléből:

Európa határa folytonosságában áll. Prométheusz az az örök vállalkozó valaki, aki a tilosból kihozza az almát, a Biblia Évával hozatja ki az almát, a legnehezebb dolga mégiscsak Prométheusznak volt, aki a tüzet hozta ki az embereknek. Meg kellett küzdenie ennek következményeivel és mellékhatásaival. Sziziphosz pedig nem csinál mást, mint egy folyton adózó építészeti kft-nek, vagy egy kuglipályának az utolsó munkása, felgörgeti a követ, a kő visszagurul, Sziziphosz újra megteszi, mert reméli – és itt válik jelképfigurává – hogy egyszer a kő fennmarad. /.../

Itt van nekünk ez a szüntelenül fájó Trianon. Valahogyan számtalan népnek lehet Mohácsa és Trianonja, nincs emberi szerveződés, birodalmiság, amelynek életében ne volna olyan pont, amelyet többnyire az utókor – aranykornak nevez; és ne volna olyan pont, amikor úgy érzi, hogy bekövetkezik a tragédia. Nem annyira az olyan tragédiákat tartja számon az emberiség, mint egy vulkánkitörés, hanem amiket önmagának okoz.

Menetközben az egész emberiségre vonatkoztatva mindenki mindenkinek a bajtársa, ha pedig úgy alakul a dolog, akkor a másik feltétlenül háborús bűnös.

Az előadó megemlítette, szerinte van olyan diadalüvöltés is, olyan fájdalomüvöltés is, hogy: Európa! – Majd végezetül így fejezte be eszmefuttatását: A többi, környező néppel új vegyületeket hozunk létre és az új, jövődő emberek bizonytalán megtalálják az új korok rémségeit és szépségeit is.

A végtelenül széles kitekintést nyújtó (vagy inkább arra sarkalló) előadás hallatán, amely fény- és árnyoldalakat egymás mellé sorakoztatott, némelyek kissé félreértették a dolgot s néhány hozzászóló úgy érezte, hogy Trianon-siratót hallott. Ezért a gazdag gondolati-asszociációs magaslatookról, ahová Lászlóffy Aladár invitált bennünket, már-már átültünk ahhoz a vitaasztalhoz, ahol nemzeti sorskérdés, hogy villásreggeli után, vagy éhgyomorral írták-e alá az 1920-as békepaktumot. Szerencsére mégsem ez volt az est magva.

Reméljük, a közeljövőben Lászlóffy Aladár eszmefuttatásának teljes – autorizált – szövegét közölhetjük lapunk hasábjain.

dcs

Utánnnyomás a Szabadság c. napilap július 7-i számából

A balladaszobrász száz éve

Sokszínű, mégis egységes kép alakult ki *Szervátiusz Jenő* kolozsvári születésű szobrászművészről azon az emlékünnepeken, amelyet születésének 100. évfordulója alkalmából rendezett meg Kolozsvár Római Katolikus Szent Mihály Egyháza július 4-én. Az ünnepségre a művész leszármazottain kívül számos magyarországi jeles személyiség is érkezett, hogy lerója tiszteletét a balladaszobrász előtt.

A Nőszövetség székházában kezdődött ünnepség első része a tudományosabb jellegű előadásoké volt. Elsőként Balogh Gizella, a Szent Raffael kör elnöke elevenítette fel a művész alakját, ismertette életútját.

A szobrászok ereklyekészítő voltára hívta fel a figyelmet beszédében dr. Czirják Árpád érseki helynök, pápai prelátus, kiemelve, hogy Trianon óta a magyarság alig-alig állíthatott

szobrokat nagyjainak, ezzel szemben a román szobrok elszaporodása tapasztalható. A prelátus értékelése szerint a szobrok nemzetünk nagyjaira emlékeztetnek, kultúrát teremtenek, és nem engedik, hogy a haza fogalma a tudatalatti szférába szoruljon.

Szervátiusz művészetét méltatta beszédében Csoóri Sándor magyarországi költő, aki személyes emlékeket is őriz a mesterről. Szervátiusz pályája az anyaországban teljesedett ki, 1977-es emigrációja után. A pályatársak kezdetben gyanakodva szemlélték művészetét, egyfajta romantikus, mitologikus pátoszt tulajdonítottak neki. Később ugyan elismerték teljes jogú művészként, ám halála óta keveset hallani róla. Életútját Csoóri Petőfiéhez hasonlította: járta Erdélyt, mint Petőfi az országot, hogy hiteles, a részleteket is pontosan kidolgozó és hűen tükröző szobrászatot teremtsen. Az ő műterme Erdély lett, a helyszíneivel és a sorsával együtt - összegezte a költő, felhívva a figyelmet arra is, hogy még mindig vannak olyan kritikusok, akik szeretik pusztán Bartók és Kodály művészetének illusztrátoraként meghatározni Szervátiuszt, az esztétikai provincializmus bélyegét nyomva rá.

A méltatókhoz csatlakozott dr. Demeter Ervin magyarországi országgyűlési képviselő, aki beszédében Szervátiusz hatását elemezte. Kifejtette: alig van olyan erdélyi tollforgató, aki ne került volna kapcsolatba vele valamilyen formában, vagy ne írt volna róla. Az emberül alkotás művésze volt ő, aki témáért a néplélek múltban gyökerező kulturális hagyományaihoz fordult, kialakítva a népi díszítő és ábrázoló faragást. Művészetének két legjellemzőbb sajátossága: a tudás és az alázat.

A leszármazottak és hozzátartozók nevében Szervátiusz Klára, a művész fiának, Szervátiusz Tibornak a felesége szól. Személyes hangú beszédében megköszönte a rendezvényt, majd tolmácsolta dr. Feledy Balázs szavait, aki a Magyar Örökség díj átadásán elmondott laudációját küldte az erdélyi ünneplőknek. A díjat igazoló oklevél másolatát bekeretezve hozták el a kolozsvári Szervátiusz múzeum számára, ahol a rendezvény is folytatódott.

Elsőként Kallós Zoltán Kossuth-díjas néprajzkutató elevenítette fel Szervátiuszhoz kapcsolódó emlékeit, majd Kusztos Endre képzőművész emlékezett meghatottan mesterére, aki igazgatta pályáját és fiaként szerette őt. Az előadásokat és visszaemlékezéseket időnként muzsikával szakították meg: a Szent Mihály Egyház kórusa, a Flauto Dolce együttes, a Concordia vonósnégyes, Borsos Edit és Barabás Kásler Magda közreműködése tette még emelkedettebbé a rendezvényt.

A szintén jelen lévő kitűnő szobrászművész, az „ünnepelt” fia, Szervátiusz Tibor némaságával fejezte ki üzenetét és köszönetét mindazoknak, akik azon munkálkodnak, hogy Szervátiusz Jenő szellemisége tovább éljen, munkáit pedig mindörökké csodálhassa az utókor.

S. B. Á

Erdélyi örmény elmésségek - Elmés mondatok (eredeti helyesírással)

Nemesség - érték nélküli régi portéka.

Meggyőződés - az állással változó árucikk.

Pénz - állandó barátság.

Barátság - láthatatlan valami.

Levegő - a falusi tanító tápláléka.

Színész - egy perczig király, gróf, gazdag, szegény.

(Szongott Kristóf Szamosújvár monográfiája c. könyve, 315. oldal)

Szomorújelentések

A gyászoló család a Mindenható akaratában megnyugodva tudatja, hogy
BORSZÉKI BÉLÁNÉ sz. Mihály Vera
életének 96-ik évében, 2003. június 8-án, Pünkösd vasárnapján csendesen elaludt.
Hamvasztás után, június 23-án búcsúztatták a budapesti Farkasréti temetőben, a református
egyház szertartása szerint.
Gyászolja: fia, menyje, unokája, unokaveje, dédunokái, rokonai, barátai és mindazok, akik
ismerték és szerették.
Közösségünk az elhunyt emlékét kegyelettel megőrzi.

Dr. SIMON ISTVÁN

gyermekgyógyász főorvos életének 79. évében, 2003. június 3-án, türelemmel viselt betegség
után csendesen elhunyt.
Életét szeretet, lelkiismeretesség és odaadó munka jellemezte; önfeláldozással küzdött
családja boldogságáért és a beteg gyermekek gyógyulásáért. A gyergyószentmiklósi
unitáriusok közösséggé formálásán munkálkodott élete utolsó pillanatáig. 2003. június 5-én a
gyergyószentmiklósi örmény temető kápolnájából helyezték örök nyugalomra az unitárius
egyház szertartása szerint.
Gyászolja: özvegye, Dr. Simon Istvánné Lázár Piroska, lányai és vejei, testvérei, unokahúgai
és unokaöccse, valamint a nagyszámú rokonság.
Emlékét a magyarörmények közössége kegyelettel megőrzi.

Életének 73., özvegységének 23. évében, 2003. május 1-én
özv. TARISZNYÁS MÁRTONNÉ Juckó

szerető szíve megszűnt dobogni. Földi maradványait a gyergyószentmiklósi örmény temető
ravatalozójából, az örmény temetőben május 3-án helyezték örök nyugalomra férje mellé.
Özvegy Tarisznyás Mártonné 23. éve temette el férjét, Tarisznyás Márton, aki hatalmas
tudományos és gyűjtő munkásságot fejtett ki, számos műve közül egyik legismertebb
Gyergyó történeti néprajza; a Gyergyószentmiklósi Városi Múzeum is az ő nevét viseli.
Az elhunyt emlékét közösségünk megőrzi. Nyugodjék békében!

Édesapánk, Nagypapánk, Barátunk
Vitéz JAKABFFY ERNŐ

erdőmérnök utolsó vándorútjára indult. Életének 77. évében hagyott itt minket. Hamvaitól a
Farkasréti temetőben vettünk búcsút 2003. június 26-án.
Járjon békével, Isten legyen Vele! Szerető családja

(Az értesítés alján a következő felhívás olvasható:
Virágot, koszorút ne hozzatok, részvétnyilvánítást ne küldjeteK - helyette köszönettel veszünk
„megváltást” a rászoruló, öreg erdészek számára.)
Emlékét közösségünk kegyelettel megőrzi.

Közösségünk nagyszerű tagjára, az erdélyi magyarörmény Jakabffy Ernőre emlékezünk

dr. Gál Attila

Jakabffy Ernő búcsúztatása

Drága Bajtársunk, Ernő barátunk!

Hatvanegy éve már, hogy először találkoztunk. Hatvanegy év! Egy emberöltőnél is több, hogy Pécssett megalakult egy kis bajtársi közösség, a magyar királyi Zrínyi Miklós Honvéd Gyalogsági Hadapródiskola Lakatos százada.

Még élő tagjai nevében most megrendülten állok hamvaidd előtt.

Akkor - barátságunk kezdetén - tizenöt évesen, az ország minden tájáról összejött, csillogó szemű ifjak voltunk. Te a Belkény patak mellől a Székelyföld friss fuvallatát, a Gyergyói havasok fenyveseinek tiszta levegőjét hoztad közénk. Ebben a közösségben váltunk olyan felnőttekké, akiknek egész életét, felfogását a „Zrínyi-szellem” vezérelte és határozta meg, amelyet ott, azok között a pécsi falak között szívunk magunkba.

A hazaszeretet, a kötelességtudat, az áldozatkészség, a tettekézség, a bajtársiasság végigkísérte egész életedet, amely nehéz és küzdelmes, de mégis szép, sikeres és gazdag élet volt.

Visszatekintve az elmúlt hat évtizedre, látlak, amint kiképzésünk nem könnyű éveit alatt önzetlenül sietsz gyengébb bajtársaid segítségére. Hallom, amint a nyári nagygyakorlatok esti tábortüzeinél a Gyilkos tó szépségeiről és a Békás szoros félelmetes, égnek meredő szikláiról mesélsz. Ezt a kis csapatot 1944 végén a háború vérzivatarra az ország elhagyására kényszerítette. Szinte gyermekfejjel, elszakadva a családtól, az otthontól, távol a hazától, nehéz megpróbáltatások közepette éltük át németországi, bizonytalan napjainkat.

Aztán megismertük a marseille-i 404es fogolytáborban a hadifogság keserű kenyerét. Te akkor is, ott is igaz bajtárs voltál, ember maradtál az embertelen körülmények között.

Hazatérve Magyarországra az addig reménnyel teli élet nehezzé vált. Gyergyói otthonodtól már egy országhatár választott el.

Dolgoztál mint kazánfűtő, fakihordó, tehergépkocsivezető. Az 56-os forradalom aktív részese voltál, ezért újra el kellett hagynod az országot.

Édesanyáddal Svédországban második hazát találtál. Régi szerelmedhez, az erdőhöz térhettél vissza, erdőmérnök lettél. Mint visszaemlékezésedben írtad: életed legszebb periódusa volt az ottani, 18 északi nyár. Jártad a Sarkkör kristálytiszta természetét, az északi vadont, a Lappföldet.

Keményen dolgoztál, tekintélyt, nevet szereztél svéd barátaidnál is. Hazádról, magyarságod- ról ott, azokban az években sem feledkeztél meg.

A svédországi magyar emigráció vezetőjeként különös gondot fordítottál nem csupán András fiad, hanem az ott élő magyar fiatalság magyarságtudatára, nevelésére is.

A megújult haza nem feledkezett meg hű fiáról. Több, magas kitüntetéssel ismerte el a magyarság érdekében, és a svédországi magyarok körében végzett áldozatos munkádat. Tagja lettél a Vitézi Rendnek, 1992-ben megválasztottak az újjászerveződött Magyarok Világszövetsége alelnökének.

Évekig jártad a világot. Európában, Amerikában, Ausztráliában, Új Zélandon és a Baltikumban szervezted a külföldi magyarok összefogását. Bajtársaid számára nagy öröm volt, midőn újra itthon, köreinkben üdvözölhettünk és átölelhettünk. Hazajöttél, itthon voltál! Köztünk voltál!

Mély humanizmusoddal, szerénységgeddel, nagy élettapasztalatoddal, tudásoddal, mindig nyílt, bátor szókimondásoddal, segíteni akarásoddal körünkben is olyan tiszteletet vívtál ki, és olyan szeretet övezett, amely csak keveseknek adatik meg. /.../

Midőn itt állunk, ravatalodnál, szinte halljuk a hangodat, amint a költő szavaival

összegezed életed közel 77 évét, a Tőled megszokott szerénységgel:

*Megtettem mindent, amit megtehettem,
kinek tartoztam, mindent megfizettem.
Elengedtem mindenki tartozását.*

Drága Bajtársunk, Ernő barátunk!

Búcsúzik Tőled valamennyi volt pécsi hadapród. Nagy bánatunk egyetlen vigasza, hogy szellemed és emléked halálunkig velünk marad. Most pedig megnyugodva vitéz Jakabffy Ernő akaratában, a megváltoztathatatlanban, engedjük végső útjára hamvait és távozzunk békességben.

Áldás, békesség kísérje emlékét!

Jakabffy Ernő búcsúztatása

Gyászolunk, mert képletesen kidőlt egy hagyásfa, amelynek még sokoldalú szerepe lehetett volna. Hiszen a hagyásfa jelez! Jelzi az idő múlását, a természet körfolyamatát, de hozzájárul a vetéshez, a következő generáció újjászületéséhez, tapasztalatok továbbításához. A hagyásfa ugyanakkor fokozottabban van kitéve a viharoknak, az időjárás viszontagságainak, a teher elviselésének is. A terhet e tekintetben társak nélkül, egyedül kell elviselnie, ami számodra nehéznek bizonyult, pedig felbecsülhetetlen emberi érték birtokosa lettél. Lett volna miből a közöset gyarapítanod.

Ilyen szerepet jeleztél nekünk, az erdészet seniorainak, akik befogadtak, s úgy éreztük, otthonra találtál közösségünkben, az Erdészeti Egyesület Seniorok Tanácsában. Jelzésértékű volt, amikor az egyik ülésünkön magad vállaltad, hogy megosztod velünk „hagyományozható” gondolataidat, tapasztalataidat - mint a bölcsesség kezdetének értékeit -, amit felhalmoztál Erdélytől Svédorszáig megtett életutadon. Sajnos, ezzel adós maradtál. Helyette viszont bizonyítottad a magyar erdő iránti ragaszkodásodat, mert mindent elkövettél, hogy bemutasd a hazádat, a magyar erdőt svéd barátainak.

Svéd évfolyamtársaid még fel sem dolgozták azt az élményt, amelyet a hazai erdők és tájak bejárása során szereztek, és amely utat olyan műgonddal készítettél elő, amelyből lényed, az erdő és a közösség iránti elkötelezettséged, szereteted sugárzott át. Most őket is, minket is búcsúzásra készítettél. Búcsúznak hát svédországi évfolyamtársaid (Bo Forsner) nevében is, évfolyamelnököd következő gondolatainak tolmácsolásával. Gyászol az 1958-1962 közötti, stockholmi erdőmérnöki évfolyam.

Szeretett, rangidős évfolyamtársunk, Jakabffy Ernő 2003. június 12-én eltávozott közülünk, elhagyta baráti körünket és a földi életet.

Tanulmányaink során - amelyek alatt gyakorlatilag minden időnket együtt töltöttük - megismertük egymást és mély barátság alakult ki közöttünk. Az akkor már érett Ernő tapasztalatával és éleslátásával, értékes javaslataival és megalapozott véleményével meghatározó személyiség volt mind a szürke hétköznapiakon, mind a gondtalan percekben.

Az egyetemi évek alatt kialakult barátság az évfolyamtársak között megmaradt, sőt, az utóbbi években jelentősen elmélyült.

Emlékezünk diplománk megszerzésének 40. évfordulójára, amelyen majdnem mindenki megjelent, ott volt velünk Ernő is. Ismét érezhettük a törődést, ahogyan a környezetében megforduló társaival foglalkozott.

Nagy élmény számunkra az a rövid idő, amit nem olyan régen vele tölthettünk az ő gyönyörű Magyarországon, s amelynek keretében megismertette velünk hazájának értékesebb tájait.

Jakabffy Ernő erős egyéniség volt, életét elszántsággal élte, értékei közé tartozott a tisztesség, becsület és emberiség, amely minden cselekedetét jellemezte családjával,

barátaival és munkájával kapcsolatban egyaránt.

Ernő, drága évfolyamtársunk! Nagyon hiányozni fogsz, felejtethetlen emlékedet örökké megőrizzük. Nyugodj békében, üdv az Erdésznek.

Budapest, 2003. június 26.

Dr. S. Nagy László

Joikits Attila Örmény magyarok és magyar zsidók című tanulmányának első, a közösségünket érintő „Örmény magyarok” című részét közöljük.

Örmény magyarok

Erdély földje, a Szilágyság és kiváltképpen Szilágysomlyó vendégszerető és befogadó tája a Kárpát-medencének. A város történelme során, a magyarokon kívül, vallásukban, hagyományaikban, nyelvükben és szokásaikban (sokszor teljesen) eltérő népeket is befogadott. Ez a folyamat a középkorral kezdődött, de jobban nyomon követhető a XVII-XVIII. századtól.

A legmegbízhatóbb forrásanyag a XIX. és XX. századból való, bár ez utóbbi század letragikusabb történéseinek elemzésekor az „oral history” (szájhagyományos történelem) kiaknázására kényszerülünk, mivel nem támaszkodhatunk kellő számú írásos forrásra. Örmények és zsidók - mindkettő - üldözött nép (üldöztetések okai teljesen eltérőek időben és térben). Nálunk leltek nyugalmat, és gyarapodást értek el, beilleszkedve a magyar társadalomba.

Legendák sokasága és gazdag mondavilág övezi az örmények származását. Elég, ha arra utalunk, hogy Noé bárkája is az örmények szent hegyén, az Araráton kötött ki. A perzsák ellenségeiket nevezték armeniusoknak. Kr. u. 301-ben megkeresztelkedtek. Örményország földrajzi elhelyezkedése, szorgalmuk, anyagi gyarapodásuk, keresztény hitük az őket körülvevő muzulmán országok ellenségévé tették őket, megindult üldöztetésük. Ellenálltak vagy menekültek, ez a két lehetőség állt előttük.

Az erdélyi örménység, majd magyar örménység az üldözöttek és menekülők kései leszármazottai. A mongolok pusztító hadjárata 1239-ban érintette őket, leghíresebb és leggazdagabb városaikat kifosztották (köztük Ani-t), lakói a Krím félszigetre menekültek, majd huzamosabb ideig Moldvában éltek, ahonnan a fanarióta uralom súlyos adórendszere, és a létbizonytalanság, az életritmus egyhangúsága, a gyarapodás és a fejlődés lehetőségeinek beszűkülése „kényszerítette” őket arra, hogy nyugatabbra, Erdélybe jöjjenek a XVII. század közepe táján, tömegesen és szervezeten, Apafi Mihály fejedelem országlása idején. Otthonra leltek Csíkszépviz, Gyergyószentmiklós, Ebesfalva (ma Erzsébetváros) és Szamosújvár (saját alapítású város) helységeiben.

Az ifjú törökök mozgalmá 1915-1921 között mintegy másfélmillió örmény áldozatot követelt és százezrek menekültek el.

Szilágysomlyó örmény magyar lakói a XIX. században telepedtek meg, elsősorban az örmény fővárosból (Armenopolis) rajzoltak ki. Mi készítette őket a metropolisukból való kirajzásra és többek között a Szilágyságba való telepedésre? (Kraszna, Vármező, Krasznahorvát, Varsolc, Zsibó, Maladéj, Szilágynagyfalu, és Zilah temetői őrzik emléküket.) Az okok között megemlíthetjük Szamosújvár túlnépesedését. 1716-ban 130 család, 1721-ben 156, 1728-ban 187, 1750-ben 528, 1791-ben 1001 család, azaz már 4459 lakosa volt a városnak. (Érdemes megemlíteni, hogy 1850-ben különböző okok miatt 3670 alá csökken a város lakossága.)

Másik oka a nagymértékű versengés a gazdasági életben: 1750-ben a városban 202 kereskedőt, 63 tímárt, 14 csizmadiát, 8 szücsöt, 20 más foglalkozásút és 62 foglalkozás nélkülit tartottak számon.

Az anyagi gyarapodás új útjainak keresése, pl. a Béccsel folytatott marhakereskedelem hozta őket a Partiumba és a magyar alföldre is. Gróf Teleki Sándor megállapítása az örményekkel kapcsolatban az igazságot mondja ki, egy nép hű jellemrajza: „...szorgalom, takarékoság, vállalkozói kedv, ...irodalmat, művészeteket pártfogoló, bátorság, a kiválasztott hely - majd a szülőföld szeretete" mindez így igaz.

Erdélyben az örmény magyarság száma viszonylag alacsony. A XX. század statisztikája szerint:

Év	Anyanyelv	Nemzetiség
1930	240	1155
1956	116	458
1966	131	356
1977	0	82

Felvetődik a kérdés: mi lett az örmény nyelvvel? Magyarrá vált Erdélyben az örménység teljes egészében, integrálódott a magyar társadalomban?

Az nem véletlen, hogy a Szilágyságban a római katolikus egyház működési területén telepedtek meg elsősorban, bár kivételek is akadnak, hiszen most 300 éve létrejött az örmény rítusú római katolikus egyház. Hogyan történhetett ez a folyamat, amelyet pillanatnyilag - a jelen körülményei között - asszimilációs kifejezéssel illetünk, és negatív töltésű érzelmeket gerjeszt bennünk?

A válasz kézenfekvő: egy üldözött nép hazára lelt, tartósan megvetette a lábát, számaránya csekély, ilyenformán az asszimilációja fájdalommentes volt, a teljes jogú állampolgár természetes cselekvése.

A XIX. század közepétől magyarnak vallja magát, a magyar szabadságharc lelkes katonája. Kiss Ernő, Lázár Vilmos és Czetz János tábornokok a magyar történelem hősei tudtak lenni. Mellettük ott volt a Szilágysomlyón született (1831) Bocsánecz Adolf, kinek szülei magyar nemességet kaptak. Joghallgató, majd önkéntes, 1848 decembere végén már hadnagy, 1849 február 15-én főhadnagy, április 5-én századosi rangban van. Bem tábornok személyesen tüntette ki a katonai érdemjel harmadik osztályával.

A szabadságharc leverése után 10 évig katonáskodik (kényszerűen), majd Kraszna megye szolgabírája, 1872 és 1875 között országgyűlési képviselő, később a város polgármestere (1884). Zilahon van eltemetve. Lászlóffy Károly, Szilágysomlyó szülöttje (1825), főhadnagy volt a XVI. Honvédszászlóaljnál; Bogdánffy Antal a reformpárti Kraszna megye főjegyzője és a szabadságharc alezredese; Szentpéteri Miklós 1848 októberében a 31. Szilágysomlyói honvédszászlóalj katonája, majd hadnagya, 1849 februárjában főhadnagyi rangra emelik, áprilisban halálos sebesülés éri Désen.

Az örménymagyarság hazafias gondolkodása a XX. század háborúi során is megnyilvánul, de különösen a békésebb idők kedveztek abbéli törekvéseinek, hogy hozzájáruljon a város gazdasági és művelődési életének a fellendítéséhez. Írott dokumentumok (kereszt- és házassági levelek), a temetők emlékei, a szájhagyomány és a feltárt örménymagyar nevek tudományos értékű lajstroma (Murádin László, kolozsvári nyelvész kutatásai nyomán) elvezettek az elmúlt évszázadok örmény magyar családjai nevének tisztázásához. Íme a névsor:

Örmény eredetűek: Duha, Czetz, Donogan, Retezár, Balta, Veverán, Alexuczán.

Magyar felvett nevek: Mártonfi, Lukácsffy, Berde, Szócs, Tárkányi, Bogdánffy, Szentpéteri.

Román felvett nevek: Fogolyán, Pungucz, Pakulár, Bogdán, Páskuj.

Arab eredetű: Kazatsay

Héber eredetű: Lázár

Ismeretlen: Luda

A harmadik évezredet a fenti családok kései leszármazottai megérték, és vállalják a magyarságuk mellett örmény felmenő őseiket (Vida, Márton, Joikits, Janó, Soós).

Az életben elfoglalt helyükre vonatkozóan találunk közöttük földbérelőket (Duha, Mártonfi), kereskedőket, iparosokat, orvosokat, gyógyszerészeket, (Balta Elemér, dr. Mártonfi István), jogászokat (dr. Veverán György), pénzembereket (Donogán János, Páskuj Antal, Tolokán Lukács - takarékpénztári igazgató) vállalkozókat, bőrkereskedőt (Lázár Gyula), pincért (Száva Márton), állami tisztviselőket (Duha Jenő - díjnok), tanárokat (dr. Mártonfi Lajos, Bogdán István), a posta, távírda és távbeszélő alkalmazottját (Turcsányi Zsigmond).

A Szilágyságban egy nagy családként éltek, összetartásuk ma is példaértékű lehet. Házasságkötéseik, a kereszt - és bérmaszülők megválasztása hagyományosan történt, állandóan bővítve a baráti-rokoni kört más családokkal (Betegh, Korbuly, Begizsán, Lengyel, Gajzágó, Mirón).

A kommunista évtizedek nem kedveztek a kettős identitástudatnak, elég volt magyarként kiállni az erőszakos beolvasztási politikával szemben.

Az 1989 decemberi fordulat után reneszánszát éli az erdélyi örmény magyarság. Feleleveníti a még megmaradt hagyományait, kultúráját és történelmét, önszerveződése mind erősebb. Városunkban Mártonffy István felesége (mindannyiunk tantája), Erzsébet fáradhatatlan mindeneként hűséges gondozója dr. Mártonfi István (Románia Érdemes Orvosa) emlékszobájának. Vida Gyula 1990 óta RMDSZ-es parlamenti képviselő. Vida János (fényképész és a város „videjós”-a) a város történelmi múltjának ápolója. Duha Imre (nyugdíjas) a város kultúr- és sporttörténetének élő lexikonja. Joikits Attila történelemtanár, helytörténész, közíró és közéleti ember. Fogolyán István vállalkozó, Márton Gabriella tanítónő, a közművelődés elkötelezettje, Tóth Klementina tanítónő az új meghonosítója a nevelőmunkában.

A elmúlt tíz évben rendszeresen hozzájutunk az Arménia időszak kiadványhoz (Szamosújvárt jelenik meg, és közlünk is oldalain), többen is tagjai vagyunk a kolozsvári székhelyű Arménia Örménymagyar Baráti Társaságnak, hozzájutunk a budapesti központú Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület lapjához (Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek), 2000 tavaszán kiállítás rendeztünk az örmény kereszténység felvételének 1700. évfordulója alkalmából, magyarörmény csoportot fogadtunk Szilágysomlyón, és tudományos írással vettünk részt a budapesti konferencián, 2000 szeptemberében (Joikits Attila, Szilágysági örménymagyarok múltjából).

Joikits Attila

Könyvészet és forrásmunkák:

Arménia, Szamosújvár, 1991-2000 évfolyamai

Bertényi Iván, Új magyar címertan, Bp., 1998.

Erdélyi Örmény Gyökerek, 1994-2001 füzetek

Erdély rövid története, Bp., 1993.

Erdélyi Múzeum, 1997. 1-2. Az erdélyi örmény népesség számának alakulása és szerkezete a XVIII. században

Családi levéltárak

História Domus, Szilágysomlyó, római katolikus egyház

Huber András: Százarcú nagyhatalom. Csíkszereda 1997.

Gazdovits Miklós: Az erdélyi örmények történetéből. Kolozsvár, 2000.

Kisebbségek a középkori Magyarországon.

História, 1991. 2-3. sz.

Német Csaba: Az örmény tragédia. A Hét, 2001.

Szongott Kristóf: Szamosújvár Szabad Királyi Város monográfiája. 1905.

Szegedi történetek

Akár a régi, sokat emlegetett népszerű dallal is kezdhethetnénk: „még azt mondják, nincs Szegeden boszorkány”.

Akad azonban valaki, aki folyamatosan szervez, és a szegedi magyarörmények közösségével kézenfogva számos, a kisebb és a nagyobb közösség (a helybeli magyarörmények és a tágabb társadalom) javára igyekszik szervezőkészségét és szűkös lehetőségeit kamatoztatni.

Szegeden ugyanis már június 2-án rotyogó bogrács mellett beszélgettek azok, akik részt vettek az ünnepségen. Sok pihennivaló idejük nem maradt, mert június 7-én már látogatóba indultak Dombegyházára, ahol a híres örménymagyar énekesnő, Hollósy Kornélia dédunokáját, *dr. Bisztray Tamásné* grófnőt látogatták meg, közösen imádkoztak és énekeltek a helyi kápolnában, valamint megkoszorúzták Hollósy Kornélia emléktábláját. A helyi könyvtárban - a citerazenekar részvételével - emlékeztek a híres énekesnőre s az odautazó résztvevők könyvekkel gazdagodva tértek haza, ugyanis *dr. Bisztray Tamásné* megajándékozta őket, illetve vásároltak helytörténeti értékű kiadványt is.

Alig néhány nap múlt el, s június 10-11-én a Szegedi Örmény Kisebbségi Önkormányzat szervezésében jereváni gyermek néptánc-együttes járt a városban. A húsz táncos az egyetemi gyakorló iskolában taníttatta a helyi, érdeklődő ifjakat örmény tánclépésekre. A 38-fős együttes, amely Agekján Ajasztan révén Győrből került Szegedre, 650 fős közönség előtt lépett fel.

Június vége Szegeden amúgy a Nemzetiségi Napok ideje. Így aztán június 27-én a Városháza udvarán Szárkiszján Ádám és együttese mutatkozott be könnyűzenével, majd Tábor György erdélyi örmény zenét mutatott be. Másnap, 28-án megnyitották az I. Magyarörmény Vándor Képzőművészeti Tárlatot, amelyen Tóth Rózsa Ady illusztrációk c. könyve is bemutatásra került. Az esemény zenével és verssel volt hangos, az esemény „elkövetői” között meg kell említeni Fábry Géza népzeneeszt, mindenképpen Flórián Antal és Várady Mária színművészt, Takács Éva énekest. Kiállítottak: Botár Edit, dr. Csíky László, Gajzágó Sándor, Gopcsa Paula, Gross Arnold, Kovrig Miklós, Tóth István és maga dr. Tóth Rózsa.

Június 21. a II. kerület Napja

Gazdag programmal várta a kerület lakóit ezen a napon a budapesti Millenáris Park. A programban helyet kaptak a kerület kisebbségei is, bár csak 5 kisebbség vállalta a bemutatkozást. Büszkén mondhatjuk, hogy az örmények - természetesen - most is kitétek magukért: *Örmény arcok, örmény szemek* címmel nyílt kiállítás a Fogadóban, amely főleg a magyarörmény hírességeket mutatta be. A nemzetiségek kulturális műsorában *Kirkósa Orsolya* operaénekes örmény dalokat adott elő, valamint Puccini operájából Tosca imáját énekelte, igen nagy sikerrel. A fő attrakció az *Ízek utcájában* várt az érdeklődőkre. A 12 órakor megnyíló örmény konyha előtt hosszan kígyózó sorok váraoztak, hogy megkóstolják az örmény saslikot báránnyúsból, a fűszeres húsgombócokat, a húsos táskát, a különböző muszakát, például padlizsánból, a salátákat, és a süteményeket: mézes-almást, mézes-rizsesezt. (A konyhaművészeti remekek ismét Sergio Tabeira úr és családi csapata készítette, akiről már megírtuk, hogy Magyarországon élő, uruguayi ember, aki azonban nem átalija az örmény barátaitól tanultakat a magyarörmények és magyarországi örmények népszerűsítésére bevetni.) Még a viharos szél sem rendítette meg a sorban állókat. Alig háromnegyed óra alatt

közel 300 adagot osztottak ki segítőink. Az üdítő ásványvízről sem feledkeztünk meg a fűszeres kóstoló után. Persze, a kerület vezetésének is jutott a kóstolóból, akik ugyancsak elismerően nyilatkoztak az örmény konyha ízeiről. Mindenki azzal búcsúzott, hogy várja a folytatást.

Köszönetet mondunk a II. kerületi önkormányzatnak a bemutatáshoz nyújtott anyagi támogatásért.

Dr. Issekutz Sarolta
örmény elnök

A XII. kerületi „Kisebbségi Nap”

Kedves hagyománnyá vált a XII. kerületben is, hogy minden év nyarán megrendezik a „Kisebbségi Nap”-ot. A kerület polgárai megismerhetik a bolgár, horvát, az örmény, a szlovák és a szerb önkormányzat által összeállított műsorból a kisebbségi kultúra gyöngyszemeit. Így történt ez idén is.

Június 21-én a MOM Művelődési Központban került sor a „Kulturális Seregszemlére”.

A horvát önkormányzatot a BRODSZKI LEPTIRITYI művészegyüttes reprezentálta. A fiatal táncosok hatalmas sikert arattak. A bolgár önkormányzat a MALKO TEATR négytagú zenekarát kérte fel a bolgár népzene bemutatására, az együttes szintén hatalmas tapsot kapott. A szlovák önkormányzat a Pilisszentkereszti Szlovák Duó műsorával mutatkozott be. Az énekesek zenekíséret nélkül adtak elő a legszebb szlovák népdalokból válogatást, nagy sikerrel.

Az örmény önkormányzat Kátainé Szilvay Ingrid zongoraművésznőt kérte fel a szereplésre, aki a rendelkezésére álló időben teljes pódiumműsorral lepte meg a közönséget. Zongorajátékkal kezdte: Hacsaturján Népi táncával. Majd az őshazát, az örmény múltat bemutató előadása következett.

Az Ararát-hegy arról nevezetes, hogy a Biblia szerint az Özönvíz után ott feneklett meg Noé bárkája. De sokkal kevesebben tudják, hogy más nevezetességei is vannak e vidéknek. A hatalmas hegyek között, a tavak partján Asszíriával vetekedő hatalmú ókori birodalom virágzott háromezer évvel ezelőtt. Ennek az egzotikus, különös országnak a története azóta is szakadatlan harcok és tragédiák sora, Urartu lerombolásától a Musza Dagh ostromáig. Ez az ország - Örményország.

Khorenei Mózes, a Krisztus utáni V. századbéli krónikás, akit az örmény Hérodotosznak is szokás nevezni, az örmény nép származásának legendáját az „Arménia története” c. művében írja le. A legenda szerint az örmények ősapja, a daliás Hajk, Noé dédunokája volt, aki fiával Armennel és népes családjával Babilonból elmenekülve, az Ararát hegy lábánál telepedett le, itt foglalt új hazát népének. Az örmény honfoglalás története legenda, mint ahogyan minden honfoglalástörténet az, de a népi hagyomány - ez a mindig élő, elpusztíthatatlan valóság - is az örménység több ezer éves múltjára utal. „Aranykori” tájaira helyezik a tudósok közül többen is az éden területét, a Tigris és az Eufrátesz forrásvidékére, föltételezve, hogy az emberiség történelme a középmagas hegyek között születik.

Mélységes mély a múltnak kútja. Ne mondjuk inkább feneketlennek? Thomas Mann-tól származik az előbbi kérdés. Az emlékezetben élő múlt egyik legtalányosabb kérdése, hogyan szövődik benne össze az ember személyes történelme közösségeinek, nemzeteknek és egyetemes kultúrának a történelmével. Hogyan történt, hogy a magyar és az örmény nép között több évszázadra visszanező sorsközösség alakult? Magyarország már a X-XI. századtól kezdve menedéket adott a történelmi körülmények következtében hazájukat elhagyni kényszerülő örményeknek. A mi felmenőink 1239-ben menekültek el a mongol hódítás elől az Ezeregytornyú Ani-ból, amely a Bagratida-dinasztia uralkodása alatt épült új főváros volt. Ani a középkori Arménia legszebb városa, fontos kereskedelmi, ipari centrum,

pompás palotákkal, gyönyörű templomokkal, megerősített várral. Az „ezeregy” kifejezés a soknál is több értelemben használatos a keleti népeknél, gondoljunk az „Ezeregy éjszaka meséire.”

Az örmény lakosság jelentős részének el kellett hagynia hazáját. Ez volt az első tömeges kivándorlás, amelyet az idők során sajnos több is követett. 433 éves útjuk során a Krím félszigeten, Lengyelországban, Moldvában telepedtek le átmenetileg.

Nerszesz Snorhali „Siralom Edessza eleste felett” (1144) című versének elmondása után Szilvay Ingrid folytatta az örmények történetét, Erdélybe érkezésüket, letelepedésüket. Erdélybe I. Apafi Mihály fejedelem fogadja be őket 1672-ben, tudatos államszervezési, mondhatni Szent Istváni elvekből kiindulva. Egy életerős, aktív gazdasági életre alkalmas közösség telepedett le akkor Erdélyben, ahol fölépítik Armenopoliszt, másnéven Szamosújvárt, Erdély legszebb barokk városát. Olyan jeleket hagynak maguk után, amelyekeken mindig az értékteremtést, a kultúrát, a megújulás állandó lehetőségét, a mindenkori korszerű gazdasági életet értjük. Magyarhon befogadta azt a népet, amelyet Jézus két apostola, Bertalan és Tádé készített föl a keresztény hitre, és amely Rómát 25 évvel megelőzve, a világon elsőként vette fel a kereszténységet, mint államvallást 1703 évvel ezelőtt, 301-ben. Olyan nép talált hazára Erdélyben, amelynek írásbelisége több ezer éves múltra tekint vissza és amely Meszrop Masztoc tudós szerzetes által 396-ban alkotott ABC-t használ a mai napig.

Az örménység munkájával, szorgalmával, keresztény hitével és kultúrájával, ha kellett, vérével - bizonyította, hogy cselekvő, hasznos közössége választott hazájának. Véraldozatot is vállalt: Kiss Ernő és Lázár Vilmos aradi vértanuk erdélyi örmény származású hazafiak. Magyarörmény volt Czetz János tábornok, Hollósy Kornélia énekesnő, Hollósy Simon és Barcsay Jenő festőművészek, Szongott Kristóf kultúrtörténész, Petelei István író, Issekutz Béla gyógyszerész, Csiky Gergely, Pattantyús Ábrahám, Puskás Tivadar és még sokan mások. Így Lászlóffy Aladár ma élő, Kossuth-díjas írónk is.

Megközelítőleg 15 ezer főre tehető a magyar anyanyelvű örménység, amely máig őrzi a XIII. században Örményországból elmenekült ősei kultúráját, hagyományait, vallását. Mint említettem, a XVII. században találtak új hazára Erdélyben, majd Trianon és a II. világháború idején szóródtak szét hazánkban. „Magyarabbak a magyarnál” mondta Teleki Pál. Szellemi identitásukat, örménységüket a magyarsághoz tartozás történeti és nyelvi azonosságtudatával párhuzamosan őrzik.

Csak az a nép várhatja el, hogy mások rokonszenvező kíváncsisággal tekintsenek az értékeire és tiszteletben tartsák kultúrájukat, aki maga is így közeledik más nemzetek értékeihez. Ez oda-vissza érvényes.

Ezután zongorán Bartók Béla „Román táncok” c. darabja következett, amelynek egy része, egy erdélyi húsvéti dal a „Zádig, zádig páros égár” kezdetű erdélyi örmény húsvéti dal feldolgozásából született. Szilvay Ingrid a dalt örményül el is énekelte.

A műsorvezető Gyurity István színművész elismerését fejezte ki a művésznőnek a színvonalas, sokoldalú műsor összeállításáért, és az előadásért. A közönségből az előadás után sokan gratuláltak Szilvay Ingridnek és örömeiket fejezték ki, hogy az örményekről konkrét ismereteket szereztek az előadás révén.

A XII. ker. Hegyvidéki Önkormányzat ennek a kulturális programnak a teljes költségét felvállalta, ezzel lehetővé tette a kisebbségek bemutatkozását.

A szerb önkormányzat a „Magyarországi Görögkeleti Szerb Templomok” c. kiállítást rendezte meg a kupolateremben, így ők ezen keresztül ismertették művészetüket.

Köszönet illeti személy szerint Dr. Mitnyan György polgármester urat, aki a rendezvény fővédnöke volt.

Csikszentgyörgyi Ficzus Margit
XII. kerületi örmény kisebbségi elnök

Felhívások

Genealógia

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület szeretné megjelentetni a Gudenus János József Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája pótkötetét, de a nagy érdeklődésre tekintettel tervezzük a javított, bővített kiadást is. Kérjük az érintett - különösképpen a Pászákász, Petráskó és Rátz családokat - , hogy a hiányzó adatokat küldjék meg a szerkesztőség címére.

Kérjük, mindenki jelezze, ha téves adatot észlelt.

Előkészületeket folytatunk, hogy elkészülhessen az Örmény eredetű családok genealógiája című kiadvány, mint az Erdélyi Örmény Múzeum sorozat része. Kérjük tehát a családok jelentkezését, akár Gudenus János József genealógus (1211 Budapest, Kiss János altb. u. 61.), akár a szerkesztőség címén. Kérjük az iratokat (fénymásolatukat), adatokat mellékelni.

Szakácskönyv

Az EÖGYKE megkezdte egy „Erdélyi magyarörmény szakácskönyv” előkészítő munkálatait. Kérjük, küldjenek recepteket! A szerkesztőség címére érkező recepteket a tervezett könyv szerkesztői fogják kiválogatni; nyilvánvaló, hogy ugyanazon étel többféle recept szerint is készülhet, ám egyetlen ételről nem szükséges húsz-harminc leírást közölni, néhányat - táj, családi szokás, vagy időrend szerint eltérőt - azonban igen. Ezt a válogatást a könyv összeállítói végzik el, akik kérik: a recepteket névvel aláírva küldjék be, hiszen a szakácskönyv hitelességét is az fogja biztosítani, hogy aki receptet ad meg, annak a neve is ott szerepel - a könyvben is.

Ki kicsoda ?

Kéréssel és felhívással fordulunk Önökhöz!

Az EÖGYKE hozzákezdett a Magyarörmény ki kicsoda című kiadvány összeállításához, amelyben az örmény gyökerekkel rendelkező híresebb, nevesebb embereket szeretnénk összegyűjteni. Hosszantartó és felelősségteljes munka ez. Kérünk mindenkit, aki tud olyan, említésre valóban méltó emberről, aki örmény gyökerekkel rendelkezik, az adatokat juttassa el a szerkesztőségbe. Kérjük: az adott személy nevét, születése évét és helyét, az örmény vonatkozás jelzését (milyen örmény családok leszármazottja az illető), végzettsége, képesítése, szakmai vagy tudományos fokozatai megjelölését, valamint tevékenysége rövid leírását (negyed- vagy fél oldalon). Indokolt esetben természetesen ez hosszabb is lehet. Kérjük, jelezze az adatok forrását, és a dokumentumok létét: van-e az adott személlyel kapcsolatban valamiféle dokumentum (valamint kép, fénykép, stb.) a birtokában. Kérjük, írja meg címét, elérhetőségét is, hogy az adatokat hitelesíteni, az esetleges dokumentumokat felkeresni (másoltatni) tudjuk. Kiket keresünk?

Magyarörmény származású, nevezetes személyeket, akik megbecsülést vívtak ki maguknak s akikről illik, vagy illenék tudnunk: a magyarörmény múlt, közelmúlt és jelen tudományos, politikai, közéleti, gazdasági, oktatási, hadi, egyházi, művészeti, irodalmi, kiemelkedő társadalmi tevékenységű alakjait. Kérésünket ismételjük több lapszámon át, hiszen tudjuk, hogy az adatolás nem könnyű munka. A beérkező anyagokat az EÖGYKE által erre a célra kijelölt bizottság fogja kezelni, amely eldönti, hogy végső soron ki az, aki bekerül a Magyarörmény ki kicsoda című kiadványba. Segítségüket előre is köszönjük!

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Postacím: 1251 Budapest Pf., 70.

E-mail: magyar.ormeny@axelero.hu fax: 201-2401.

A Fővárosi Örmény Klub *július* havi programja:

a Klub július 17-én (csütörtökön) du. 17 órától tartja szokásos találkozóját a Magyarok Háza (Budapest V. Semmelweis utca 1-3.) I. emeleti Bartók teremben. A találkozó műsorán:

Fancsali János magyarörmény kutatásai

Bartók-Busitia-Czárán

Rendezi a Terézvárosi Örmény Kisebbségi Önkormányzat

A Fővárosi Örmény Klub *augusztus* havi programja:

Augusztus 21-én (csütörtökön) du. 17 órától tartja szokásos találkozóját a Magyarok Háza (Budapest V. Semmelweis utca 1-3.) I. emeleti Bartók teremben. A találkozó műsorán:

Örményország zenei élete

Filmvetítés

Rendezi a XII. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat

Mindenkit szeretettel várunk

dr. Issekutz Sarolta
a Klub háziasszonya

Gáspár B. Árpád

Máramarosszigeti örmények egykor és most

(első rész)

Előre kell bocsátanunk, hogy az alábbi rövid történeti bevezetés messze áll a teljességtől, és nem tarthat igényt a teljes hitelességre sem, mert nem állnak rendelkezésünkre kellő számban írott történelmi források, gyakran csak az összefüggésekből, valamint a visszaemlékezésekből következtethetünk a letúnt korok eseményeire, személyiségeire. Mégis szükségesnek tartjuk feleleveníteni ezt a témakört, ugyanis csak a történelmi korrajz keretében ismerhetjük meg a máramarosi örmény etnikum sajátos arculatát, ami nem csak színfoltja szülőföldünk régebbi és közelebbi történetének, de jellegzetességénél fogva múltunk egészére is rávilágít.

Az örmény diaszpóra nemcsak kézműves és kereskedelmi rátermetségét hozta magával a viszontagságos, véres történelmet megélt kaukázusi hazájából, hanem a megélhetés nélkülözhetetlen fedezetét, a pénztőkét is, ami annyira hiányzott Erdély és a hozzá csatolt országrészek gazdasági életéből. És mindezzel együtt - amint II. János Pál pápa apostoli levelében megfogalmazza: „...bárhova mentek az örmények, magukkal vitték sajátos erkölcsi értékeiket és kulturális struktúráit, gazdagságát, amelyek elválaszthatatlanul kötődnek az egyháziakhoz”, tehát fogékonyságukat az élet szellemi javai iránt. Ahol ők letelepedtek, nemcsak gazdasági fellendülést jelentettek, de tevékenyen bekapcsolódtak a kulturális, tudományos életbe is. A polgárosodást mozdították elő; s „kézjegyüket” századok múltán is csodáljuk.

Az erdélyi örmények történetével foglalkozó írások rendszerint három város Gyergyószentmiklós, Erzsébetváros és Szamosújvár - nevét említik, ahova a XVII. század második felétől kezdve igen nagy számban telepedtek le. De hitelt érdemlő adatok birtokában jogosan feltételezhetjük, hogy a magyar-örmény kapcsolatok sokkal korábbiak, egészen a honfoglalás előtti időkig nyomon követhetők. Az „Árpád-kori örmények” emlékét településnevek őrzik. Erdélybe is együtt jöttek a betelepülő magyarokkal. A Kolozs és Szeben megyei Örményes, a Zaránd környéki Örmingye, Mezőörményes, Ormán helységnevek az ő jelenlétükre utalnak. Nagyszeben és a Vöröstoronyi-szoros között Talmács központtal megalapították az Erdélyi Örmények Földjét. Itt püspökségük és kolostoruk is működött (Iosephi Caroli Eder: *Exercitationes Diplomaticae*).

Az egyházszerző örmény bizottság Erdély püspökéhez küldött emlékiratából tudjuk, hogy a XIV század végén 40.000 család kényszerült Örményország elhagyására.

Ezek a Krim félszigeten keresztül előbb Lengyelországba, majd Moldván át Erdélybe kerültek. Első útjuk nem véletlenül vezetett Lengyelország felé, hisz 1183-ban már fatemplomuk volt, s 1370-ben ma is álló székesegyház emeltek ott. (Bogos Mária: A szépvízi örmény közösség). Lembergben Katolikus Örmény Érsekség alakult, ami gyakorlatilag egy évszázadokon át tartó örmény bevándorlás betetőzését jelentette. (A római katolikus örmények ordináriátusa Szamosújváron, 2001-ben.)

Tehát Közép-Európában, ahol ebben az időszakban Magyarország és Lengyelország meghatározó politikai tényezőként szerepelt, az uralkodók olyan gazdaságpolitikát folytattak, amely elősegítette a kereskedelem felvirágzását, s a feudális terménytőke mellett a pénztőke jelenlétét is feltételezte. Pénzzel pedig abban az időben a tőkeerős polgárok - főleg németek, zsidók, izmaeliták mellett az örmények rendelkeztek.

Az örmények tömeges erdélyi letelepedésének dátuma 1672. Közvetlen ok, hogy előző évben az örmények is részt vettek a kegyetlen, pénzéhes Duca Vodá elleni lázadásban, amit levertek. A megtorlások elől menekülve küldöttséget menesztettek I. Apafi Mihály erdélyi fejedelemhez, azzal a kéréssel, hogy engedélyezze Erdélybe való áttelepülésüket, az általa kijelölt helyekre. Abban az időben mindinkább a merkantilista (kereskedelmi központú) gazdasági politika fejlesztése képezte a kincstár egyik legfontosabb bevételi forrását. A fejedelemnek szüksége volt a jó kereskedő és iparos örményekre, így engedélyezte bejövetelüket és ősi vallásuk gyakorlását.

Később Mária Terézia fogad be újabb örmény telepeseket, hogy megtörje a görög családok kereskedelmi monopóliumát. Gyakorlatilag ekkor kezdődik a máramarosszigeti örmények története. Gróf Apponyi György, Máramaros főispánja 1763-ban bevándorlási akciót szervez, melynek eredményeként Lengyelországból jönnek örmények a kamarai birtokokra. (Szekfü Gyula: Magyar Történet, IV) A Karácsonyi és Jakabffy családok nevét említi ebből a korszakból. A jelzett forrás arról is szól, hogy az örmények közül „többen kereskedéssel is foglalkoztak”.

Máramarossziget abban az időben nemcsak a megye közigazgatási központja, hanem királyi sókamara is működik itt raktárokkal, tutajkikötőkkel, szekérkaravánokkal, amely nagy számú polgári személyzetet is foglalkoztat. Levéltári adatok bizonyítják, hogy 14 céh csizmadia, tímár, varga, szűcs, szőrmés, rézműves... - is tevékenykedett ebben az időben a városban, ezek élén összesen 50 céhmester állt. Nyilvánvaló, hogy az akkor megközelítőleg 3000 lakosú városka nem volt képes az említett céhek termékeinek felvásárlására, így azok nagyrészt az országos vásárokon, a kereskedők közvetítésével találtak gazdára. A máramarosi bórtermékek már akkor messze földön keresett árunak számítottak, s abban az időben még sem a zsidó, sem a görög kereskedők nem voltak jelen. Az örmények viszont igen. Nem csak az erzsébetvárosi, szamosújvári örményeket vonzotta Máramarossziget, hanem Galíciából és Bukovinából is - miután osztrák tartományok lettek - szívesen települtek ide. A keleti bevándorlást a szlávosan hangzó családnevek - Todorovics, Jakubovits, Ivánovits - is igazolják.

A zsidók tömeges betelepüléséig - amit Magyarország területén csak az 1867-es XVII. törvénycikk tett lehetővé - Máramarossziget központjának építészeti arculatát nagyrészt a főtéren emelt örmény házak határozták meg. Ezek közül több - Hollósy Simon szülőháza, Papp Emánuel, Papp-Niczki, Jakubovics, Todorovics, Ember Miksa, Zakariás, Karácsonyi családok háza, valamint a Hollósy Kornéliáé - ma is áll.

A máramarosi örménység sorsát nemcsak az 1945 után Romániában beállt politikai fordulat pecsételte meg. Már korábban elkezdődött a pangás, amikor Máramarossziget az ország peremére került, elvágva a nyugati, északi és keleti irányba vezető kereskedelmi útvonalaktól. Aki tehetett, gazdaságilag fejlettebb, központibb városba vagy külföldre

költözött.

Az alábbiakban megkíséreljük összeállítani a valamikor városunkban élő örmény családok névsorát az egykori koltói gróf, Petőfi-barát Teleki Sándor szavait használva mottóul: „Emlékezzünk régiekről”

A KORBULY-HOLLÓSY család. A család Szamosújvárról költözött Máramarosszigetre. Szongott történész a népes apai családról az alábbi névváltozatokat említi: Corbul, Korbul, Korbuly, Korbuli, Korbulián. Ezek a névváltozatok jelzik, hogy a család, a szamosújvári örmények többségéhez hasonlóan Moldvából települt át Erdélybe, s eredeti örmény nevüket ott románosították, vagy inkább egyházi és római hagyományt követve, latinosították, hogy aztán legújabb hazájukban a reformmozgalom és a szabadságharc hatására magyarosítsák Hollósyra.

A nagy festőművész, HOLLÓSY SIMON (1857-1918) szülei 1840-ben költöztek Máramarosszigetre, de a Korbuly család Iza parti jelenlétét bizonyos dokumentumok korábbról igazolják. Korbuly Simon divatáru üzletet nyit az erőteljes fejlődésnek induló megyeszékhelyen, és felépítteti emeletes házát a város főterén, amelyben 1856-ban megszületik - Anna ikertestvéreként - a magyar festőművészet kiemelkedő egyénisége, Simon. A családban az ikrek mellett még két gyermek született: István és József. Hollósy István Budapesten végzi felsőfokú tanulmányait és író, újságszerkesztő lesz. 1876-ban ő szerkeszti a Máramarosi Tárogató című hetilapot. Az öccse, Simon szintén Budapesten kezdi, majd Münchenben folytatja felkészülését a művészi pályára. Korán hírnévre tesz szert, s így magániskolát alapít. 1896-ban a köréje csoportosult tanítványaival hazajön Münchenből, és Nagybányán megalakítja a rövidesen nemzetközi elismerésnek örvendő festőiskolát, amely új szakaszt nyit a magyar képzőművészet történetében. A sors azonban nem túlságosan kedvez neki, Nagybányáról távoznia kell. Vajdahunyad, a Balaton vidéke, Máramarossziget, Gyalu majd Técső jelzik újabb állomáshelyeit. A mesterek mestere, ahogy az igen sok nemzetből verbuválódott tanítványai nevezték, itt Máramarosban fejezte be zaklatott pályáját. Előbb Técsőn temetik el, majd szülővárosában helyezik örök nyugalomra. Öccse, József szintén a festői pályát választotta, de meghasonulva a világ hívságaival, valahol Itália földjében pihen, az ismeretlenség homálya takarja életútját. Az ikertestvér, Anna életpályáját sem ismerjük.

HOLLÓSY KORNÉLIA szintén az említett Hollósy család sarja, a festőművész unokatestvére. Nemzetközi hírű énekesnő volt, járta Európa fővárosait Béctől Szentpétervárig. A szülővárosában is többször koncertezett. Családi házuk, szemben a Korona szállóval ma is áll. A Hollósy családnak egyenes ágú leszármazottai ma már nincsenek Máramarosszigeten.

Nem maradt sarja a Tisza parti városban a JAKOBOVITS családnak sem, noha a XIX. század közepén még ez volt a leggazdagabb és legnépesebb az örmény családok között. A család egyik leszármazottja Nurizsán Piroska néni 82 éves korában elmondta, hogy első szigeti őse a XVIII. század végén tutajon érkezett Máramarosszigetre, ahol faházat épített és rézművességgel foglalkozott. Talán épp ő az, aki az 1800-as évek elején bejegyzett rézműves céget képviselte. Fia, Miklós sikeres kereskedő. 1820 táján született, ugyanis a fennmaradt fénykép tanúsága szerint 1893-ban ünnepelte házassága 50. évfordulóját, tehát 1843-ban nősült. Kereskedői tevékenysége egybeesett a város gazdasági fellendülési korszakával, az Osztrák-Magyar Monarchia virágkorával.

Máramarossziget lakosainak száma az 1850-es évekből 6.000-ról 1890-re 15.000-re nőtt, ami nemcsak a belső piaci kereslet növekedését hozta magával, de bővült a kereskedelmi forgalom a birodalom többi tartományával is. Ekkor kezd igazán felértékelődni a máramarosi fa, bőr, gyapjú. A város főterén Jakobovits Miklós sorra építteti emeletes házeit: a vasas üzletet (ma Otelul), a mellette levőt, melyet később Papp Niczki vett meg, a vármegyeház jobb szárnyával szemben állót, melynek földszintjén valamikor a Kovács cukrászda

működött, a Tanár (Kogalniceanu) utcában az Ivánovics fogorvosét, a Tímár utcában a telefonpalota után a ma már lebontott nagy épületet, amely egy időben a város bor- és szeszlerakata (MAT) volt. Népes családja, hét gyermeke és nagyon sok unokája volt. Az adatközlő szerint a család később kivándorolt Amerikába. Ennek a családnak egyenes águ leszármazottja Jakobovics Miklós nagyváradi festőművész, esztéta. A máramarosszigeti temetőben helyezték örök nyugalomra nagybátyját, akinek az 1940-es évekig bornagykereskedése volt városunkban. (Tájékoztató: ÖZV GIBÁN MIKLÓSNÉTÓI)

TODOROVITS család. Jelenleg nem ismerünk olyan leszármazottat, aki ennek a családnak a nevét viselné. Fornvald András máramarosszigeti mérnök édesanyja, Szongott Szidónia visszaemlékezéseire hivatkozva anyai ági utódnak vallja magát. Házuk a főtéren áll ma is, közvetlenül a posta épülete után. Az örmények körében is elismert család volt, rokoni kapcsolat fűzte a Korbuly családhoz, Hollósy Simon szüleihez. Egy születési bizonyítvány adatai szerint az 1843-ban született Erzsébet nevű lányuk édesanyja Korbuly Veronika volt, keresztszülei pedig Korbuly Simon és felesége, a nagy festőművész szülei. (Tájékoztató: FORNVALD ANDRÁStÓI)

Visszaemlékezésekre támaszkodva idézzük fel az ILCZKY ORESZT család történetének egyik érdekes epizódját. Szigetkamarán laktak 1930-ig, a sókamara tisztviselői számára épült házak egyikében. Egyik adatközlőnk keresztlánya volt a család egyik nőtagjának, s négy-öt éves korában gyakran megfordult náluk édesanyjával. Az ott elhangzott beszélgetésekből hallotta, hogy Oreszt bácsi jó barátja volt Hollósy Simon festőművésznek, aki többször járt náluk, és egy alkalommal megfestette Oreszt bácsi portréját. Ilnczky Oreszt fekete, göndör hajú ember volt, de 1939-ben már nem élt. A család létéről egy másik adatközlő is beszélt, aki gyermekkorában szüleivel az Ilnczkyék helyébe költözött, ő azt is elmondta, hogy az említett család egyik lánya szentképfestéssel foglalkozott, és az egyik, Szűz Máriát ábrázoló munkája egészen 1945-ig a helyi kórház kápolnáját ékesítette. Ezt a festményt - állítja egy másik adatközlő - a háború utáni inséges időkben 200 tojásért adták el, s a kép ma is az új tulajdonosnál van. A keresztlány, amint elmondta, nemcsak szentképeket látott az Ilnczkyék házában, „valószínű voltak ott Hollósy festmények is.” Természetesen felmerül a kérdés, hogy a szentképfestő Ilnczky lány nem tökéletesítette-e művészi ismereteit a családbarát mester útmutatásai alapján, hisz a múlt század első évtizedeiben már serdülő fiatal lány lehetett.

A család szétszóródott. Egyik lányuk 1960 körül Aknasugatagon halt meg, a másik egy Juhász nevezetű ember felesége lett, 1944-ben végleg távoztak a városból.

(Tájékoztató: ZAHARÁNSZKI MIHÁLYNÉTÓI és
ÖZV. SCHREINER LAJOSNÉTÓI)

(folytatjuk)

Gross Arnold kiállítása

A nagyszerű, közismert grafikus közelmúltbeli kiállításával kapcsolatban két írást közlünk. Elsőként egy utánnymást a Budai Polgár c. kerületi lap 2003. május 29-i számából, amely a művésszel készült interjú tartalmazza, ezután pedig következnek dr. Sinóros Szabó Katalin művészettörténész szavai.

Mítoszok és legendák

A magyar grafika aranykorát képviselők - köztük *Gross Arnold* - „méltó utódai a grafika nagymestereinek, Rembrandtnak, Dürernek. Közös volt az indulásuk, de ahányan voltak, annyiféle világot építettek fel finoman szőtt vonalaikból. Külön utakon jártak, de nem feledték a gyökereket, az összekötő erőt. Még közösség voltak, még barátok. Sokat lehetne

ebben is - tanulni tőlük" - írja róluk dr. Sinóros Szabó Katalin művészettörténész. A Kerület Napja alkalmából a Vízivárosi Galériában láthatunk grafikákat Gross Arnold gyűjteményéből. A Keleti Károly utcában lakó Kossuth-díjas festő és grafikusművésszel ennek apropóján beszélgettünk.

Vagy hatvan darab rézkarc lesz kiállítva az általam ötven év alatt összegyűjtött képekből, köztük ritkaságok is. Volt tanárom, Hincz Gyula egész fiatalon adott nekem egy önarcképet, Barcsay Jenőtől van egy reálisan megkarcolt tájképem. Würtz Ádámtól szintén nagyon régi, szép tájképem van. A Vízivárosi Galéria kiállítása *A magyar grafika aranykora* címet azért kapja, mert nekünk a még polgári értelemben vett tanári kartól - ha akartuk, ha nem - meg kellett tanulnunk rajzolni. Korrigálták, ha nem úgy sikerült.

Erdélyi szász a családja?

Nem. Anyai nagyanyám székely lány volt, nagyapám Kovrig, tiszta örmény. Édesanyám tehát félig örmény, félig székely. Édesapám családja cseh-morva területről vándorolt be Erdélybe, de már mindenki magyarul beszélt. A szüleim Tordán telepedtek le, édesanyám szülővárosában. Sokat jártam a Tordai hasadékba kirándulni, nagyon szép táj. Torda most nagyon szomorú, poros ipari város. A nagy kémények mindent beszürkítenek. Ma is él ott hatezer magyar, de a mára nyolcvanezer lakosú városban nincs, vagy alig van magyar iskola. Szomorú.

Hogy került Erdélyből Budapestre?

1940-ig otthon laktam a szüleimmel, édesapámnak, aki festőművész volt, Tordán volt egy kis iskolaféléje, ahová hatan-nyolcan jártunk. 1947-ben édesapám elutazott Kolozsvárra, a még ott tanító László Gyulához, hogy megmutassa neki a rajzaimat - mondván, ez a gyerek úgysem fog jól érettségizni. Nagyváradon jártam akkor gimnáziumba, de rossz tanuló voltam, és két évem lett volna az érettségiig. A határ 1947-ben még nem volt annyira lezárva, így átszöktem. 1947-től 55-ig nem mehettem haza, a szüleimmel először a vonaton találkoztam Bulgáriába menet, mert akkor sem mertem leszállni. Pesten a Madách Imre Népi Kollégiumba kerültem, a Lendvay utcába, abba az épületbe, ami most a Fidesz-székház. Kicsit romos volt, de lehetett benne fűteni. Ott laktam háromnegyed évig.

Hogyan vették föl érettségi nélkül a főiskolára?

Megsajnálta, hogy nincsenek papírjaim. Áthoztam magammal egy-két rajzocskát, valamint kimentem Pomázra, Budakalászra rajzolni. Ezek alapján fölvettek az Iparművészeti Főiskola grafikai tanszakára. 1949-ben az egész tanszak átkerült a Képzőművészeti Főiskolára. Az utolsó években Koffán Károly volt a tanárom, az első években Hincz Gyula korrigált nekem. A főiskola folyosóján még Szőnyi Istvánnal, Kisfaludy Stróblal lehetett találkozni.

Legendás generáció.

Nekem legnagyobb legendám mégis inkább az, hogy nálam lakott albérlőként egy évig a főiskolás Kondor Béla a feleségével. Ebből az időszakból nagyon sok összekuszált fényképem és szép emlékem maradt.

Mivel tölti a napjait?

Hosszú évek óta nyugdíjas vagyok, de például rajzoltam a most készülő húszkötetes Magyar Nagylexikonhoz. Ugyanis, amikor a szerkesztők a „g” betűhöz értek, meglátták, hogy benne van Gross úr, mármint én, felhívtak és megkérdezték, le tudnám-e rajzolni a lexikont. Nem egészen értettem, de mondták, ha lerajzolnám, mit jelent nekem a lexikon, beletennék a karácsonykor megjelenő számba ezeket a fakszimilétet. Megcsináltam, bevitettem, elfogadták.

Hogyan rajzolta le a lexikont?

Megtaláltam benne Kondor Bélát, Hollósy Simont, aki nagyon nagy magyar festő és örmény ember volt, de benne van Picasso, Csontos Gyula, Latabár Kálmán, Fellini, Vittorio de Sica.

A rajzon van egy koffer, mivel Rómától Indiáig megfordultam. Egy Petőfi idézet, az Elhull a virág, eliramlik az élet - összekötő szöveggént. Egyik sarokban az 1848-as zászló, a másikban az 1956os lyukas zászló. Középen a Himnusz kezdő sora, mögötte a Hősök tere, egy ablak, mögötte az életfa, körülötte 44 angyal. Az ablak a kitekintést jelképezi. Én is benne vagyok kétszer: fiatalon egy madárral, megöregedve egy ásványt fogok. Egész kicsiben benne van a tordai ház is. Picasso félmeztelenül, mögötte egy nonfiguratív műve, ami készül, előtte a modell, és egy absztrakt akt, ráírva, hogy kubi, a kubizmusra utalva. Picassónak van szarvacskája is, mert messze elkerülte az egyházakat.

Miért mondta azt, hogy amikor ön járt főiskolára, még tudtak rajzolni?

Minden kiállítás megnyitóján megmagyarázzák, dicsérik a foltokat, meg a sprézzett alkotásokat. Mondok egy viccet. A műelemző gyereke kezd beszélni. Nagyon büszke rá, és mondja a barátjának, nézd, milyen okos a gyerek. Elkezd kérdezgetni: Pistike, neked hány szemed van? Kettő. Hány füled van? Kettő? Nagyon jó. Hány kezed van? Kettő. Hány lábad? Kettő. Hát, ez mindent tud. És hány fejed van? Kettő. Na itt már baj van. És mi lesz, ha nagy lesz? Mű-elemző. Ezt azért mondtam el, mert amikor elolvasok néhány műelemzést, megjídek. Nem bántani akarom a folt-pöttyfestőket, ezt ők nagyon jól csinálják, a baj az, hogy csak az így megmagyarázott művészetet patronálják, veszik meg jó áron. Nemrég jártam a Magyar Nemzeti Galériában. Bereczky Lóránt főigazgatónak meséltem, hogy hazudni szoktam, mert azt mondom, hogy harminc-negyven éve nem vettem tőlem semmit. De ez nem igaz. Soha sem vettem tőlem semmit.

Zsoldos Szilvia

Gross Arnold gyűjteménye - A magyar grafika aranykora. A kiállítást dr. Sinóros Szabó Katalin nyitotta meg június 5-én 18 órakor a Vízivárosi Galériában. A kiállítás június 27-ig volt megtekinthető.

Grafikák Gross Arnold gyűjteményéből

A grafika méltatlanul mellőzött műfaj hazánkban. Leginkább illusztrálásra tartják alkalmasnak, pedig a finom vonalakból kialakuló képek ábrázoló- és hatóereje semmivel sem marad el a festményeké mögött.

A grafika, különösen a sokszorosító grafika, mint a rézkarc is, könnyű műfaj, vélik sokan, hiszen a képet lemezbe karcolni, majd abból több lenyomatot is készíteni sokkal egyszerűbb, mint festeni, ez azonban egyáltalán nem igaz. Aki egyetlen szál papírral, a vonalak finom pókháló erezetével, és a színek páratlan kavalkádjával képes csodavilágot alkotni, az valódi művész.

Gross Arnold emellett a rézkarc műfajának valóságos megújítója. Ez a technika abszolút kompozíciós készséget és mesteri rajztudást kíván. Finom, mívesen kimunkált, aprólékos részletekben gazdag volt a nagy előd, Rembrandt valamennyi rézkarca is. Gross Arnold azonban nem elégedett meg ennyivel. Gondosan és pontosan megrajzolt, majd lemezre karcolt kompozícióit több fázisban készíti.

Lapjain szövevényes kompozíciók, valóságos vonalerdők bukkannak elő a színek káprázatos körtáncából. Mágnesként vonzza és olvasztja magába nézőit ez a kissé bizarr, mégis elbűvölő világ.

Képei különös, egyfajta megbonthatatlan, organikus egységbe olvadó kompozíciót alkotnak. Minden reális és szürreális részletnek helye, értelme és célja van. A tökéletes harmónia alapja pedig a természettől ellesett csodák feltárása, hiszen még a leginkább kitaláltak vélt árnyalatokat is kedvenc ásványaitól vette kölcsön a művész. Gross Arnoldnak csak a természet megfellebbezhetetlen harmóniájához méltó tökéletes kompozíció, rajz és kidolgozás felel meg.

Éppen ez az oka, hogy előszeretettel gyűjti, és igen nagy becsben tartja kortársai, pályatársai grafikáit. Tiszteli a tudást, a képzelőerőt, a megfogalmazás egyéni szabadságát, a mesterséget, a másik művészt magát. Mert ez a korosztály képviselte - és az élők révén még ma is képviseli - a magyar grafika aranykorát. Ezek a művészek közös indítással, közös mesterekkel a hátuk mögött hozták létre azt a sokrétű, nemzetközi viszonylatban is kiemelkedő grafikai anyagot, melyből értő szemű gyűjtő és galériás ma is szívesen válogat. Méltó utódai ők a grafika nagymestereinek, Rembrandtnak, Dürernek.

Közös volt az indulás, de ahányan voltak, annyiféle világot építettek fel finoman szőtt vonalaikból. Külön utakon jártak, de nem feledték a gyökereket, az összekötő erőt. Még közösség voltak, még barátok. Sokat lehetne - ebben is - tanulni tőlük.

dr. Sinóros Szabó Katalin

„...annyi balszerencse közt...”

...de hozzátehetnők: oly sok viszálykodás után - foglalkozunk most egy kicsit saját, legigazabb dolgainkkal. Hiszen gazdag a múlt és mindig kérdőjelekkel teli a jövő. Érdemes hát a kettő között evickélő pillanatban - vagyis a jelenben - szemrevételeznünk kedves, igaz, s oly fontos dolgokat!

Miközben a nagy meleg, vagy a nagy szárazság fölött jajkodunk, el ne feledjük megemlíteni a már mögöttünk lévő július 2-át, amelyet a Kárpát medence több népe Sarlós Boldogasszonynak nevez.

Ez a nap valójában a „visitatio” ünnepe: Mária látogatása Erzsébetnél, amikor a szülés előtt álló Erzsébet megkérdezi:

- Hogyan lehet az, hogy Uram anyja jön hozzám? - a várandós Mária az örökszép „magnificat anima mea Dominum” szavakban tör ki. Károli Gáspár gyönyörű szövege szerint (Lukács 1,46-47):

Magasztalja az én lelkem az Urat, és örvendez az én lelkem az én megtartó Istenemben. Mert reá tekintett az ő szolgáló leányának alázatos állapotjára, mert íme mostantól fogva boldognak mondanak engem minden nemzetségek. Mert nagy dolgokat cselekedék velem a Hatalmas; és szent az ő neve!

A jelenetet nagyon sok templomunkban megörökítették, de egy ábrázolást mindenképpen érdemes említeni, mert a középkori magyar festészet egyik csodája. Eredetileg Selmecebányán állt, jelenleg a Szépművészeti Múzeumban őrzik M.S. mester Mária és Erzsébet találkozása című táblaképét.

Számos népszokás közül, amelyek Sarlós Boldogasszony napjával kapcsolatosak, most csak egyet említünk. Dr. Mayer József kedves olvasónk küldte be saját gyűjtését, ebből idézünk:

„A Sarlós Boldogasszonyhoz kapcsolódó népszokások Mária látogatásához kötődnek. Az ország északi részein egy felvirágozott széket tesznek a ház elé, hogyha arra jönne a „nehézkés” Mária, legyen hol megpihennie.”

Az év egyik legkedveltebb névnapja július 13-a, Margit, ám ez nem az árpádházi szent, hanem az antiochiai vértanú napja. Bálint Sándor Ünnepi kalendáriumában hozzászól, hogy IV. Béla király vélhetően igencsak szándékosan járt el, amikor úgy döntött, hogy a tatárjárás pusztításai közben megszületett kicsi leányát Margitnak keresztelteti... nem is sejtve még, hogy a leánykából ugyancsak szent lesz.

Régebben ismertek voltak Margit-napi búcsúk s akad néhány helységnév is, amelyek a sarkányölő szűz nevét őrzik: Szentmargita, Mezőszentmargita, Szentmargitbánya.

A névnapok és szentek sorát megszakítjuk néhány szó erejéig a világ egyik leghíresebb júliusi dátumával, ez pedig 14-e, 1789, Párizs: a Bastille lerombolása, amit leegyszerűsítve „a francia forradalom” évfordulójaként emlegetünk. Következményein át sok mindent

köszönhetünk annak a híres eseménysornak: akkor alakul ki az az Európa (gazdasági-társadalmi és áttételesen politikai értelemben - s itt ne az országhatárookra gondoljunk!), amely egészen a második világháború végéig tart.

Kevéssel később a naptár szerint már Mária Magdolna következik, július 22-én. A szép név története igen érdekes, ugyanis az az alak, akivel általában társítjuk... nos, az az alak nem létezik. Vegyük sorjában: van egyszer egy Maddala vagy Magdala városából származó Mária, akiből Jézus démonokat űzött ki, az asszony tanítvánná lett és a Mestert a kereszt alá is elkísérte. Van egy névtelen bűnös asszony, aki könnyeivel öntözi és hajával törölgeti Jézus lábát, neki azt mondja a Mester: a finom olajat, amit hoztál, tedd el a temetésemre. Ezt a két alakot a keresztény hagyomány összeforrasztotta (nem az Evangéliumok!), harmadikként pedig gyakran ebbe a képzelt Mária Magdolna alakba gyúrnak a betániai Máriát is, Lázár és Márta testvérét.

Mi lett az új, eladdig nem létező alakból? Népszerű, nagyon is érthető okokból népszerű, mondhatni, kedvenc alak: a rosszféle nő, aki teljes mértékben megjavul, és ezzel még arra is érdemessé válik, hogy ő fedezze fel Húsvét hajnalán: a sír üres! Hogy ő vigye meg a feltámadás hírét a rejtőzködő tanítványoknak!

Érdekesség, hogy népszerűsége ellenére a magyar nép nemigen keresztelte leánykáit erre a névre, ez inkább csak a magasabb társadalmi osztályokban fordult elő. A magyarázat itt is egyértelmű, az emberben mindig él a névmágia: szép, szép, hogy Mária Magdolna megtér, de az én kislányom ne úgy kezdje, ahogyan ő...

Amúgy ez a július 22-e egy sokszor emlegetett esemény napja is: 1686-ban a töröktől védett Budin várában, azaz Budán ekkor robbant fel a központi lőporraktár (a lőportorony), amely iszonyú pusztítást végzett. Három évszázaddal később a budavári ásatások során körülbelül a mai Dísz tér és a Palota északi szárnya közötti területen - csak az egykor környező alapfalak nyomait, helyét (!) találták... A robbanás ereje akkora volt, hogy a légnyomás a pesti oldalon szökőárat okozott; igencsak hozzájárult a szeptember 2-i győzelemhez, bár máig nem tudni pontosan, hogy kémkedés-árulás következtében robbantották-e fel, amit az ekkoriban tevékenykedő Gábor örmény szabómester (keresztény kém) volt hivatott „előidézni”, vagy a keresztény tüzérség volt különösképpen sikeres?

Egy korábbi július azonban igen vészterhesre sikeredett - s ennek végső következménye volt a budai tornyok tetején 145 évig csillogó félhold. 1526 júliusában a török megkezdte az átkelést a Száván, hozzálát Szalánkemén felépítéséhez, II. Lajos magyar király pedig négyezer emberrel elindul Budáról a tolnai gyülekezőhelyre, s Pétervárad török kézre kerül.

Volt aztán egy különös július 1914-ben is: július 28-án üzent hadat a Monarchia Szerbiának s kezdődött a vérfürdős hadelhadd.

De, hogy ne csak vérről beszéljünk: 1788 júliusában indul Kassán a Magyar Museum, az első magyar nyelvű folyóirat, szerkesztői nem akármik: Baróti Szabó Dávid, Batsányi János és Kazinczy Ferenc.

*Krisztus öreganyja,
Boldogságos Szűznek anyja,
Szent Joachim mátkája,
Szent József napá...*

...vagyis térjünk vissza névnapjainkhoz. Elsősorban a Kárpát medence népeinél, de általában az egész kereszténységben az egyik legkedveltebb női név az Anna.

Szent Anna alakja a keresztesháborúk idején „kerül elő”, mint Bálint Sándor írja, az Üdvözítő földi életének színterét megismerve kezdik tisztelni családtagjait is. Szent Anna neve a kánoni evangéliumokban elő sem fordul, július 26-a pedig úgy válik Szent Anna napjává, hogy a IV. században a Bethesda-tó partján álló, Mária szőlőházának tulajdonított épületet templommá alakították s ekkor szentelték fel. Vagyis a templom búcsúnapja lett az

„Anna-nap”.

A középkori Magyarországon pirosbetűs ünnep volt. Jönnek a XII. századtól a ferencesek, akik szerint Jézus Krisztus nemcsak Úr és Király, de - ember volta révén - mindannyiunk testvére. Ebből következik, hogy Mária nemcsak az Ég Királynője, hanem mindannyiunk édesanyja. Szent Anna pedig nem egyszerűen az Ég Királynőjének anyja, hanem a keresztény nagycsalád oltalmazója, a gyermekáldás patrónája. Anna a szorgos, mindennapi tevékenység, a családért végzett halk önfeláldozás alakja... s valljuk be, ahogy visszatekintünk, sokunk családjában előfordultak ilyen Annák, édesanyák, nagyanyók, esetleg testvérek képében.

Se szeri, se száma a Kárpát-medencei Szent Anna-ábrázolásoknak, ezek - közsímtörténeti okoknál fogva - elsősorban a Felvidéken és Erdélyben maradtak fenn. Magyar kultúrterületen szinte nem épült olyan templom az elmúlt fél évezredben, ahol - ha oltárt nem is - de legalább egy szobrot, képet ne biztosítottak volna Szent Annának. Évszázadokon át a keddi napot is neki szentelték, amikor is a háziasszonyok bizonyos házimunkáktól tartózkodtak. Magyar földön (például Szeged környékén, írja Bálint Sándor) még a XX. században is Kedd asszonya néven emlegették.

Az Anna-napi bálók ugyancsak általánosak s elterjedtek voltak, akár a név megszámlálhatatlan alakú becézése, vagy mindenféle társított formában való felidézése, kezdve Mozarttól, aki a Szöktetés a szerájból című operáját „minden Annáknak” ajánlotta, Juhász Gyuláig bezárólag, aki egy bizonyos Annát soha sem tudott feledni.

Nekünk, erdélyi, főként háromszéki származású magyaroknak s örményeknek külön kedves emlékünknél (élményünk) egy krátertő Csíkban, Tusnád közelében: a Szent Anna. A székelység sok mindent tud róla, vár állott a helyén s lett feneketlen mélységű tóvá (valójában a közepén kb. 8.5 méter), vizitündérek lakták, harangot süllyesztettek el benne (mint annyi más tóban Európa-szerte) s vihar idején a víz mélyéről fájdalmasan felkondul a süllyedt harang... a tó szélén, kis kápolnában jámbor remete, stb., stb. Mint annyi más legendánkat, Jókai Mór ezt is megírta egy szép mesében.

Lapozzunk a naptárban. Augusztus következik, Kisasszony hava s annak is 6. napja, vagyis a Transfiguratio: Urunk színeváltozása. Egyebek közt ekkor áldották meg régente s ország szerte a szőlőt. (Rögtön ezután, 7-én következik Donát vagy Dónát, a szőlőskertek védőszentje.)

De kénytelenek vagyunk még elidőzni augusztus 6-ánál. 58 éve reggel 8.15-kor ezen a napon érkezett az atombomba Hirosima fölé s ezzel a nukleáris rettegés az egész világra. „Színváltás” volt ez a javából, bár egyáltalán nem istenes és nem jámbor: a 20 kilotonna robbanóerejű (azaz mai technikai lehetőségeink szerint „kicsi”) bomba az első pillanatban 78 ezer embert ölt meg, 38 ezren sebesültek és 14 ezren eltűntek. (Ez az eufemisztikus „eltűnt” itt azt jelenti: szó szerint elpárolgott...) Urunk színeváltozásának napja Hirosima emléknapja s egyúttal világszerte a nukleáris fegyverek elleni tiltakozás napja is.

A vértanú Lőrinc, akit augusztus 10-én tisztelünk, a középkorban igen népszerű volt nálunkfelé. Sok-sok templomnak a védőszentje, kedvelt keresztnev, de igen sok családnév is belőle ered: Lőrincz, Lőrincze, Lőri, Lőkös; sorakoznak a helységnevek is: Szentlőrinc, Sárszentlőrinc, Zalaszentlőrinc, Szentlőrincáta, Nyárádszentlőrinc...

Szerencsére feledésbe ment már egy igen rosszízű augusztusi nap. 13-án készült el a berlini fal, a németeket, Európát s a világot kettéosztó rémsánc, 1961-ben.

A hónap közepén a magyar egyházi év kiemelkedő időszaka következik, két olyan nap egy nyolcadon belül, amelyeket jószerivel nem is igen lehet elválasztani egymástól. 15-e ugyanis Nagyboldogasszony, 20-a pedig Szent István király. Az előbbi Mária mennybemenetele, valamint annak az ünnepe, hogy az országot a király Mária oltalmába ajánlotta. Felsorolással meg sem próbálkozunk, csak megemlítjük, hogy igen sok - egykori, vagy még ma is funkcionáló - búcsújáró hely neve viseli Máriáét; táblaképek, freskók, szobrok (főként a gótika és a barokk stílusában) ábrázolják Mária halálát és mennybemenetelét. A gótika inkább

a halál szomorúságáról beszél, míg a barokk főként a diadalra, a fölemelkedésre koncentrálnak.

István király alakja különös helyet foglal el tudatunkban: amennyire valóságos, élő, hús-vér ember, ugyanannyira jelképes megtestesítője is egy történelmi fordulatnak, ami persze tudati fordulatot is jelent.

István úr alakjának e kettősségéről érdemes Bálint Sándor bölcs sorait idézni az Ünnepi Kalendáriumból:

„István ott áll két világ határán. A pogány istenkirályság és az Ószövetségtől ihletett, Isten kedvező kegyelméből való uralkodói méltóság az ő hatalmas, mitikussá vált alakjában ötvöződik össze.

Pogány nemzetségének totemisztikus eredethagyománya, választottsága az Árpád-ház szentségi tekintélyében él tovább. Anonymus mondja, hogy Álmos szent volt, mert tőle származtak a szent magyar királyok. /.../ Az Emese-szimbólum érteti meg velünk Szent Istvánnak és az Árpád-háznak feltűnő Boldogasszonykultuszát, az országnak az ő oltalmába ajánlását, mintegy a pogány matriarchalis világkép továbbélését, szublimációját is. /.../

Szintén még az archaikus pogány világot idézi az öregedő király életének ismert mozzanata: éjszakának évadján meg akarják ölni. Ez a szándék még nyilvánvalóan a királygyilkosság pogány kultuszából érthető meg: az utód örökölni akarja az ő bölcsességét, mágikus-szentségi erejét, tapasztalatait. István király nemcsak keresztény irgalmasságból bocsájtott meg gyilkosainak, hanem azért is, mert még ismerte az ősi áldozati hagyományt.”

Most is két világ határán állunk - no, nem az uniós csatlakozás miatt! Ezen a határmezsgyén állanánk anélkül is. De legyen szabad megemlítenünk: sok-sok idővel a Szent Király halála után kezdték el énekelni róla, hogy „magyarok tündöklő csillaga"! Lényeges, hogy róla énekelték, nem neki. Utólagos elismerés és adoráció ez, nem egyidejű, alattvalói szembehízelgés. És legyen szabad arra gondolnunk, hogy nem föltétlenül az jár el a korszakváltó szent királyhoz hasonló felelősséggel, aki minden mondatában Szent Istvánt emlegeti.

Írásunk elején említettük, hogy II. Lajos király kisdudáival júliusban megindult Budáról a tolnai gyülekezőhelyre. 1526. augusztus 29-e tett végül pontot a fiatal király igyekezetére és a középkori, nemcsak formáljogilag önálló Magyar Királyság történetére - ez a mohácsi vész napja. Tizenöt évvel később, 1541 augusztus 29. ugyancsak gyászos nap: Szulejmán janicsárjai ekkor foglalják el csellel Budát, hogy aztán 145 évig benne is maradjanak.

Van persze még keserű emlékeznivaló augusztusban: e hó 13-án tette le Görgey a fegyvert Világosnál 1849-ben; s van fölemelőbb is: a már emlegetett budai ostrom idején, 1686 augusztus 14-én verték vissza a szövetséges csapatok a nagyvezír Buda fölmentésére érkező seregeit. (Ennek a veszélyes támadásnak az emlékét őrzi Budán a Törökvész út neve.) De ha átlépünk szeptemberbe - s miért is ne tennők, hiszen következő lapszámunk csak szeptember közepén jelenik meg - akkor némi örömmel zárhatjuk le tallózásunk magyar történelmi vonulatát: szeptember 2-a, 1686-ban: az egyesült keresztény hadak beveszik a török Budát. Igaz, hogy a középkori város szinte a földdel egyenlő; igaz, hogy szemtanúk leírása szerint az égő királyi palota olyan képet nyújt, mintha egy üres koponyában gyertya lángolna, miközben a hódítók fosztogatnak, s amelyik török fogoly nem tér gyorsan a keresztény hitre, azt eladják rabszolgának; igaz, hogy egyáltalán nem magyar lobogót csattogat a szél az üszkös romok felett, mégis „Buda regia expugnata..”, azaz a királyi Budát visszavívták, így aztán „él magyar, áll Buda még”...

Am a hosszúra nyúlt, hiszen két hónapra szóló tallózás végére, befejezésül kívánczok augusztus 24-e, szent Bertalan napjának említése. Most ne a hírhedt Szent Bertalan-éjre gondoljunk, azt úgyis eleget emlegetik a francia történelmi kalandfilmek. Gondoljunk az eredeti alakra: Bertalan apostolra, akit Jézus igaz izraelitának nevez (ekkor a későbbi tanítványnak még Nátánáel a neve), amikor Fülöp a Mesterhez vezet:

Látá Jézus Nátánáelt ő hozzá menni, és monda ő felőle: Íme egy igazán Izraelita, akiben

hamisság nincsen. Monda néki Nátánáel: Honnan ismeresz engem? Felele Jézus és monda néki: Mielőtt hitt téged Filep, láttalak téged, amint a fügefa alatt voltál. Felele Nátánáel és monda néki: Rabbi, te vagy az Isten Fia, te vagy az Izrael Királya!

(János, 1,48-50, Károli Gáspár fordításában.) Lehet találgatni, hogy mit tett Nátánáel-Bertalan a fügefa alatt; Jézus szavaiból az következik, hogy valami igen méltó, tisztességes dolgot cselekedett, méghozzá nem a mások szeme láttára.

Uram, adj nekünk efféle Nátánáeleket, és segíts, hogy ha jót teszünk, ne a külső ünneplésért tegyük.

dcS

Múlt és jövő: egy csipke...

A klubesteken tartott előadásairól és nemrégiben tartott kiállításáról is jól ismert *Szabó László* fotóművész a közelmúltban Törökországban járt. Útja során eljutott a Musza Daghra is, ahol az egykor létező hat örmény faluból már csak egyet laknak örmények. A falu neve Vakif, 130-an lakják, olyanok, akik (vagy szüleik, nagyszüleik) 1920-ban az átélt szörnyűségek ellenére tudatosan visszaköltöztek, mondván: „a nagyvilágon e kívül nincsen számodra hely”...

Jelenleg még a törökországi örménység körében sem tudott, hogy a Musza Dagh egyik falujában még mindig felhangzik az örmény szó. A témára természetesen visszatérünk s bizonyosak lehetünk benne, hogy számos érdekes, dokumentum-értékű képpel támogatva kapunk tájékoztatót az utazó fotóművésztől.

Szabó László révén egy Vakif-beli öregasszony az EÖGYKE részére ajándékot küldött, egy frissiben készített örmény csipketerítőt. Ennek egy részletét ábrázolja képünk (a következő oldalon).

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület folytatja az adományok gyűjtését az erdélyi magyarörmény közösségek részére. Megköszönjük az eddig hozzánk eljuttatott adományokat, továbbítjuk azokat. Pénzbeli adományokat az egyesület bankszámlájára is be lehet fizetni.

Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Királyhágó fiók: 10100792-72594972-00000007

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelye: 1015 Budapest, Donáti utca 7/a.

Postacíme: 1251 Budapest, Pf. 70. **Telefon:** 201-1011, **fax/tel.:** 201-2401

Elnök: dr. Issekutz Sarolta, fogadóidő minden szerdán 16-18 óra között.

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK - füzetek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület havonta megjelenő kiadványa

A kiadványt támogatta a Fővárosi Örmény Önkormányzat

Nyilvántartási szám: 2.2.4/78/2002.

Felelős kiadó: dr. Issekutz Sarolta

Szerkesztő: Dávid Csaba,

Munkatársak: Dr. Sasvári László, Szongoth Gábor, Bálintné Kovács Júlia

Szerkesztőség: 1251 Budapest, Pf. 70. Tel.: (1) 201-1011, Fax: (1) 201-2401

Nyomdai munkák: Timp® Kft.